

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 16.

Fredagen den 21 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Löfgren* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 101, med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Herr talmannen gav härpå ordet till

*Svar å
interpellation.*

Hans excellens herr statsministern *E d é n*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Med andra kammarens tillstånd har herr *Lithander* till mig framställt ett antal frågor, dels om regeringen har för avsikt att i ett tidigt skede under innevarande riksdag lämna dess ledamöter tillgång till vissa redogörelser, uppgifter och utredningar rörande krigstidskommissionernas förvaltning, dels om regeringen ännu haft under övervägande någon definitiv plan för kommissionernas avveckling.

Till svar härpå anhåller jag få anföra följande.

Interpellanten utgår i sin motivering från en av honom under sistlidne höst inlämnad, den 14 september 1918 daterad skrivelse till Kungl. Maj:t vari han hemställt, att vid öppnandet av 1919 års riksdag måtte finnas tillgång till ifrågavarande uppgifter rörande krigstidskommissionernas förvaltning m. m. Han anmärker, att riksdagens ledamöter ej erhållit meddelande angående de i sagda hemställan gjorda frågor i annan form än genom det uttalande i trontalet, som uttrycker regeringens önskan att så snart som möjligt avveckla den under krigstiden uppkomna statliga regleringen inom näringslivet och folkförsörjning, med tagen hänsyn till nödvändigheten att, så länge den rådande varuknappheten fortfar, väi tillvarata

Svar å
interpellation.
(Forts.)

och rättvist fördela de för folknäring och industri mest viktiga förnödenheterna. Under sådana förhållanden säger sig interpellanten hava velat på nytt framföra de i skrivelsen av 14 september framställda frågorna.

Med anledning härav torde till en början böra framhållas, att det ifrågavarande uttalandet i trонтаlet naturligtvis icke har något samband med herr Lithanders på sin tid inlämnade skrivelse utan utgör en allmän principförklaring om regeringens avsikt att snarast möjligt avveckla de anstalter på berörda område, som framtvingits av krigstidens utomordentliga förhållanden.

Herr Lithanders framställning av september 1918 avser däremot särskilda åtgärder rörande redovisning för och granskning av kommissionernas verksamhet. Då denna framställning icke ännu föranlett något formligt beslut av Kungl. Maj:t, så beror detta emellertid icke därpå, att den lämnats obeaktad, utan därpå, att de i densamma gjorda yrkandena icke befunnits vara av den art, att de hitintills kunnat föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Det ligger i sakens natur, att framställningens upprepaende i form av interpellation icke borde kunna förväntas leda till något annat resultat. Jag skall emellertid icke undandraga mig att upptaga interpellantens frågor till besvarande.

Interpellanten anger sitt huvudsyfte så, att han önskar »få krigstidskommissionernas förvaltning bringad under riksdagens prövning», och detta »i ett tidigt skede» av innevarande riksmöte.

Man måste redan vid första ledet av detta yrkande fråga sig, vad han därmed avser. För att bringa krigstidskommissionernas förvaltning under riksdagens prövning äro, så vitt jag kan se, inga särskilda anstalter behövlige. Prövningen kommer att ske efter de allmänna regler, som enligt grundlagarna gälla för all kontroll från riksdagens sida över hela statsförvaltningen. Denna kontroll utövas direkt genom konstitutionsutskottets och statsutskottets granskning av regeringens förande enligt statsrådsprotokollen och genom statsrevisorernas revision av samtliga statens förvaltningsorgan, den kan också komma till uttryck vid behandlingen i kamrarna av varje hithörande ärende, men någon annan »riksdagens prövning» känner vårt statsskick icke. Har det varit interpellantens mening, att vid sidan härav etablera en särskild revisionsbehandling inom riksdagen av krigstidskommissionerna och deras verksamhet? Jag nödgas i så fall uttala, att jag icke kan se, på vilket sätt en sådan skulle kunna förenas med grundlagarnas på detta område mycket tydliga bestämmelser.

Interpellanten synes förmäna, att de utomordentliga krigstidsinstitutionerna skulle vara undandragna den normala kontrollen från riksdagens sida; han uttalar bland annat, att deras »åtgöranden» icke skulle »träffas under ämbetsmannansvar». Det ena som det andra är uppenbart ogrundat. Även om dessa institutioner hava extraordinära uppgifter och i regel tillkommit på extraordinärt sätt, så har hitintills ingen ifrågasatt, att de icke skulle vara statsorgan, för vilka gälla i tillämpliga delar samma regler rörande ansvar och kon-

troll som för den normala statsförvaltningen. Att de, i olikhet med ordinära förvaltningsorgan, upprättats genom beslut av Kungl. Maj:t ensam, är en sak för sig; detta har skett — för övrigt i allt huvudsakligt under föregående regeringar — i kraft av Kungl. Maj:ts allmänna rätt och plikt att under utomordentliga förhållanden träffa tillfälliga åtgärder, och varje sådan åtgärd har sedermera på vanligt sätt varit underställd vanlig konstitutionell prövning. Ifrågavarande institutioners ämbetsmannansvar är en självfallen sak, då de organiserats på grund av Kungl. Maj:ts beslut, och Kungl. Maj:t har även anordnat en särskild revision av deras förvaltning under högsta ledning av överrevisorer, vid vilkas tillsättande regeringen sökt förvärva ledamöter av riksdagen, och vilkas berättelser stå till förfogande så väl för statsrevisorerna som för alla riksdagens ledamöter.

Om sålunda den *särskilda* prövning av krigstidsförvaltningen från riksdagens sida, som interpellanten synes avse, så vitt jag kan bedöma icke låter sig förverkligas, så är redan därmed också klart, att några anstalter för en sådan särskild prövning »i ett tidigt stadium» av innevarande riksdag icke kunna vidtagas. Emellertid har interpellanten, som nämnt, i sina till mig framställda frågor preciserat vissa önskemål om framläggande av sammanfattande redogörelser och uppgifter rörande olika sidor av kommissionernas förvaltning, och man kan naturligen tänka sig, att sådana redogörelser och uppgifter skulle kunna vara till nytta för riksdagens normala, lagstadgade kontrollverksamhet över statsförvaltningen. Jag kan utan förbehåll förklara, att regeringen skulle vara fullt villig att i detta hänseende göra allt vad på den ankommer, därest interpellanten hade framkommit med några uppslag, som kunde låta sig praktiskt förverkligas. Men så är icke förhållandet.

Interpellanten förbiser först och främst, att en rad av åtgärder redan blivit vidtagna i syfte att tillhändahålla såväl revisorerna som riksdagen och dess vederbörande utskott översiktliga redogörelser av den art han begär. En framställning av statsmakternas arbete inom krigstidens hushållning har alltsedan ingången av 1916 offentliggjorts för varje tilländalupet år och tillställts riksdagens ledamöter; denna »grå bok» för år 1918 har på grund av särskilda svårigheter vid redigeringen blivit något fördröjd men befinner sig nu under tryckning och skall under de närmaste dagarna på vanligt sätt utdelas. Man har strävat att giva denna framställning all den utförlighet, som kan förenas med överskådligheten. En särskild handbok i folkhushållningsfrågor har publicerats för år 1917 och för konsumtionsåret 1918—1919. Veckopublikationen Folkhushållningen ger fortlöpande underrättelser särskilt om folkhushållningskommissionens verksamhet och vad därmed står i samband. Slutligen har den nuvarande regeringen varit angelägen om att för riksdagen framlägga viktigare spörsmål inom krigstidshushållning i de former, som kunnat utfinnas, exempelvis genom propositionerna om förlagskapital till kommissionernas verksamhet, om anstalterna för inhemsk tillverkning av kvävegödningsämnen och elektrolytkoppar, om avveck-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

lingen av bränslekommissionens verksamhet och anstalterna för kredit till utlandet enligt handelsavtalen o. s. v. Det torde icke kunna bestridas, att i allt detta framträder en planmässig strävan att söka samarbeta med riksdagen och underlätta dess kontroll över hela krigstidshushållningen.

Interpellanten torde anse, att detta icke är tillfyllest, och att därutöver erfordras andra sammanställningar ur av honom angivna synpunkter. Jag är fullt ense med honom därom, att det vidlyftiga material, som inneslutes i krigstidskommissionernas förvaltning, kan och bör bearbetas även på annat sätt än som hittills skett, men jag måste däremot anse det praktiskt utförbart att i närvarande stund och under denna riksdag kunna utföra en sådan bearbetning på ett sätt, som ger någon saklig behållning. Det är att märka, att samtliga krigstidskommissioner just nu äro överhopade av arbete med sina ännu kvarstående förvaltningsuppgifter och med den påbörjade avvecklingen av dessa uppgifter. Detta måste ovillkorligen för dem vara en huvudsak, som ej får eller kan eftersättas för redovisande redogörelser, där icke sådana kunna påvisas vara just nu påkallade och utförbara. Men vad interpellanten i detta hänseende anför är ej av sådan art. Jag har på begäran erhållit promemorior med anledning av interpellationen från samtliga de stora krigstidskommissionerna, och den belysning, som däri gives av interpellantens framställda frågor, har syntts mig vara av den beskaffenhet, att promemoriorna komma att offentliggöras i tryck, antingen såsom en särskild bilaga till den nyss nämnda publikationen, Folkhushållningen, eller på annat sätt. Utan att för egen del taga ståndpunkt till enskildheterna i dessa uttalanden från kommissionerna finner jag det vara tydligt ådagalagt, att vad interpellanten begärt till en del redan föreligger inför offentligheten och i övriga delar icke låter sig i detta ögonblick åstadkommas, men väl kan komma till stånd i annan ordning, när tiden därtill är inne.

Interpellantens första fråga avser »en översiktlig redogörelse för kommissionernas förvaltning och verksamhet utöver vad den s. k. grå boken lämnat, i den mån detta låter sig göra». Nu innehåller emellertid grå boken just sådana redogörelser för varje kommissions verksamhet år för år, och interpellanten har icke givit någon antydning om de punkter, på vilka de skulle utvidgas. Skulle hans mening vara, att man bör sammanföra de hittills år för år lammade framställningarna till en enhetlig berättelse för varje kommissions verksamhet, så kan jag helt instämma med honom. Sådana generalberättelser böra kunna bliva av värde icke blott för granskningen från överrevisorerna och riksdagen, utan också för att konstatera de mångahanda betydelsefulla erfarenheter av olika slag på skilda områden av folkförsörjning och näringsliv, som under krigstiden och genom den utomordentliga krigstidsförvaltningen vunnits. Regeringen liksom kommissionerna själva ha sin uppmärksamhet riktad på denna sak, och vissa förberedelser i detta syfte äro redan vidtagna. Men det ligger i öppen dag, att sammanfattande slutberättelser icke kunna utarbetas, förrän varje förvaltningsgren står inför sin avslutning, och

alltså icke i detta ögonblick, då avvecklingen delvis endast hunnit påbörjas, delvis ännu är under förberedande.

*Svar &
interpellation.
(Forts.)*

I punkt 2 begär interpellanten »uppgift över varje krigstidskommissions hittillsvarande årliga inkomster och utgifter enligt vederbörliga räkenskaper från tillkomsten till, om möjligt, 1918 års slut.»

Sådana uppgifter finnas redan i räkenskaperna, så långt de hunnit fullbordas, och stå naturligtvis till förfogande för såväl överrevisorerna som riksdagen och dess revisorer. Av de nu arbetande kommissionerna hava handels- och industrikommissionerna hunnit slutföra räkenskaperna för år 1918. Folkhushållningskommissionens räkenskaper för tiden till den 31 december 1918 väntas föreligga om någon månad. Bränslekommissionen har ännu icke kunnat förete färdigt bokslut för sitt första verksamhetsår, men arbetet därpå har av regeringen på allt sätt pådrivits och torde inom kort vara avslutat. Samtliga kommissioner meddela i de förut nämnda promemoriorna sammandrag av de räkenskaper, som nu äro slutförda.

Jag bör icke lämna oanmärkt, att interpellanten i sin motivering talar om »extra pålagor» och utgifter från kommissionernas sida, vilka han synes anse stå i strid med riksdagens beskattnings- och anslagsmyndighet. Han förbiser därvid, att hela den utomordentliga krigstidsförvaltningen allt ifrån början uppbyggts på den grundsatsen, att kommissionerna i huvudsak skulle arbeta såsom affärsdrivande verk, med rätt och skyldighet att täcka sina utgifter för administration och sina omkostnader för tillhandahållande av de förnödenheter de anskaffat och omhänderthaft genom lösenavgifter eller genom därefter anpassad prissättning på förnödenheterna, där icke särskilda anslag i prisreglerande syfte begärts av riksdagen. Detta system har av riksdagen år efter år lämnats utan anmärkning. Att under sådana förhållanden nu, när det hela står inför sin avveckling, klandra själva systemet såsom konstitutionellt otillåtligt, synes mig uppenbart orimligt. Riksdagen har i realiteten redan gång på gång godkänt detsamma, och detta tydligen därför, att riksdagen i likhet med de regeringar, som på sin tid skapade krigstidskommissionerna, funnit landets nödläge så allvarligt hotande, att man ej på annan väg kunde komma till rätta därmed. Jag är lika fullständigt medveten som interpellanten om att hela denna krigstidsförvaltning måste betecknas som en anomali — men just därför strävar man ju också att avveckla den och återkomma till normala förhållanden. Skulle kommissionerna eller deras organ i något fall hava överskridit den befogenhet, som Kungl. Maj:t åt dem uppdragit och riksdagen lämnat utan anmärkning, eller i handhavandet av sina uppgifter hava begått fel eller försummelser, så ankommer det på överrevisorerna, statsrevisorerna och riksdagen att härmed gå till rätta i laga ordning, men sådana allmänt omfattande anklagelser som interpellanten gör i sin motivering kunna icke anses tillbörliga och giva ingen hållpunkt för en saklig granskning.

Interpellantens tredje fråga rör »uppgift över förluster och försämring av varor, som förvaltats av kommissionerna och därunder

Svar å
interpellation.

(Forts.)

lydande organ», och han vänder sig i sin motivering mot »mindre god omvårdnad» samt »ekonomiska felkalkyler» vid denna förvaltning.

I detta hänseende måste först framhållas, att samtliga förluster, där sådana uppstått, måste framgå av räkenskaperna, som underställas revision på förut nämnt sätt, och att därutöver inga uppgifter för närvarande stå att vinna. Angående »mindre god omvårdnad» eller »försämring» av de förnödenheter, som kommissionerna omhänderhaft, meddelas ifrån varje kommission i nyssnämnda promemorior de fakta, som äro tillgängliga. Det ingår naturligtvis i revisorernas åliggande att även i detta hänseende framlägga alla sådana förhållanden, som synas dem anmärkningsvärda, och jag kan icke se, huru man på bättre sätt än genom deras verksamhet skulle kunna nagelfara kommissionernas förvaltning ur denna synpunkt, då det ju faller av sig självt, att revisorerna hava den bästa översikten över denna förvaltning, och kunna i fall av behov påkalla hjälp av sakkunniga personer. De uppgifter, som interpellanten i denna punkt önskar, äro sålunda dels redan framlagda, dels framkomma de automatiskt genom den fortlöpande revisionen. Skulle interpellanten önska någon förstärkning eller förändrad anordning av revisionen, torde det ankomma på honom själv att ange denna.

Folkhushållningskommissionen och industrikommissionen hava i sina promemorior tämligen utförligt uppehållit sig vid denna punkt av interpellationen. Det kan naturligen icke vara tal om att jag i mitt svar till interpellanten skulle ingå i någon saklig framställning av de särskilda punkter, som av kommissionerna beröras, eller ikläda regeringen någon borgen för varje del av deras framställning. Men jag kan icke underlåta att framhålla, att likaväl som det åligger regeringen att tillse, att ingenting fördöljes i sådana fall, där förluster uppkommit eller varor under kommissionernas vård försämrats, lika väl måste också en gensaga riktas mot det ryktessmideri, som på detta område förekommit, och som upprepade gånger visat sig ogrundat eller i hög grad överdrivet. Utan att jag på något sätt vill förneka, att misslyckanden eller felgrepp i enstaka fall förekommit, kräver rättvisan det erkännandet, att de båda kommissionerna i stort sett fyllt rimliga anspråk på en insiktsfull förvaltning, om hänsyn toges till den ofantliga omfattningen av deras uppgift och de svåra förhållanden, under vilka de arbetat. Särskilt måste påpekas, vad i synnerhet industrikommissionen framhåller, att kommissionerna i stor utsträckning icke *kunnat* uppgöra »ekonomiska kalkyler» på samma sätt som enskilda affärsmän, då de haft sig ålagt att sörja för nödtorftig tillgång på de förnödenheter, som folkets livsuppehälle och näringslivets uppehållande oavvisligen krävt, *även med risk* av blivande förluster vid krigstidens upphörande eller vid förändrade förhållanden på världsmarknaden. Man har helt enkelt icke kunnat undgå att taga denna risk, om man ej skulle mer eller mindre blottställa folkförsöring och näringsliv.

När nu kriget avstannat hastigare och efter ett mera fullständigt avgörande än någon kunnat förutse, inträda riskerna av tidigare inköp, och förluster å skilda områden kunna med all säkerhet vara

att vänta. Det är dock ännu omöjligt att bestämt angiva i vilka fall och till vilka belopp sådana förluster komma att inträda, då detta beror på den pågående eller förestående avvecklingen inom varje gren av krigstidsförvaltningen och på den ännu oklara utvecklingen inom världsproduktionen och världshandeln. Men i den mån förhållandena tillåta ett säkrare bedömande, komma alla fakta att framläggas för riksdagen, så mycket hellre som regeringen givetvis lär komma att behöva riksdagens medverkan i sådana fall, då det kan finnas påkallat, att statsverket självt direkt påtager sig förlusterna.

Interpellantens fjärde fråga går ut på en »utredning rörande kommissionernas inverkan på arbetsmarknaden och så vitt möjligt även på prisbildningen». Vad han i sistnämnda avseende avser, är icke lätt att klargöra, då ju prisbildningen under krigstiden, i den mån det rör förnödenheter under kommissionernas förvaltning, bestämts genom systemet med maximipris och alla uppgifter härutinnan redan äro tillgängliga. Skulle interpellantens mening vara att erhålla en nationalekonomisk undersökning över själva maximipris-systemets och statsregleringarnas allmänna verkningar på penningvärdet, så kan därpå endast svaras, att en sådan undersökning väl ej gärna kan genomföras, förrän mera normala förhållanden återinträtt, och då måste kräva ett omfattande och tidsödande arbete. Rörande arbetsmarknaden gäller i stort sett det samma. Bränslekommissionen, som sysselsatt en särskilt stor arbetskraft, har för sin del lämnat ett preliminärt svar på frågan om arbetskraften i sin promemoria, vilket svar må stå för kommissionens räkning. Övriga kommissioner hava inskränkt sig till att meddela uppgifter om antal och avlöning för sin personal, vilka uppgifter skola offentliggöras med respektive promemorior. Jag skall endast anmärka, att de »höga avlöningar», varom interpellanten talar, allt ifrån början förekommit för de mest betydande posterna, men också blott för dem, samt att han icke har någon som helst grund för sin antydning att »höga avlöningar» varit förenade med »relativt lätt arbete».

Slutligen har interpellanten frågat, om regeringen ännu haft under övervägande någon definitiv plan för kommissionernas avveckling.

Jag nödgas konstatera, att frågan synes utgå från en betänklig felbedömning av hela det problem, som det här gäller.

Regeringen har i trontalet angivit själva principen: avvecklingen av de statliga regleringarna — och alltså av kommissionerna med underlydande organ — skall ske så snart som möjligt, men därvid måste tagas hänsyn till nödvändigheten att väl tillvarataga och rättvist fördela de för folknäring och industri mest viktiga förnödenheterna, så länge den rådande varuknappheten fortfar. I vilken ordning och med vilken snabbhet på varje område avvecklingen kan ske, beror helt och hållet på huru tillgången på de viktiga förnödenheterna tillväxer, och i detta avseende är vårt land självfallet beroende av de stora makternas hållning till vårt handelsutbyte ävensom av de politiska och handelspolitiska avgöranden, som träffats eller komma att träffas i samband med de pågående fredsförhandlingarna. En fast utgångs-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

punkt hava vi i våra under kriget avslutade handelsavtal, framför allt det stora avtalet med de associerade makterna, men huru starka förändringar som även inom denna ram kunna hastigt inträda, därpå ha vi exempel å ena sidan i den blockad även inom Östersjön, som de segrande makterna genomfört mot Tyskland och som för närvarande lamslår vårt handelsutbyte med detta land, å andra sidan i de enskilda frigivningar av vissa varor eller utökningar av vår rätt till inköp, som från samma maktens sida skett utöver det stora handelsavtalet. Det är under sådana förhållanden fullständigt omöjligt att på förhand uppdraga ett visst schema för avvecklingen. Man kan endast se till, att så snart på något område varuförlången gör det möjligt, ofördröjligen avveckla den statliga regleringen på detta område, och det ligger i sakens natur, att på detta sätt inom de olika kommissionerna skilda grenar tagas var för sig, allt eftersom tillfället kommer. Att härvid icke blott regeringen, utan även kommissionernas egen ledning är fast besluten att icke dröja en enda dag längre än nödvändigt är, kan jag uttryckligen försäkra. Jag bör emellertid ej underlåta att påpeka, att ofta nog, när kommissionerna och regeringen väcka fråga om importens överlåtande åt enskilda och den statliga regleringens upphävande, detta stöter på svårigheter hos de enskilda affärsmännen själva, som äro obenägna att taga risken av de osäkra förhållandena, och att frigivandet av varorna därmed fördröjes.

Det torde vara skäl att i korthet omnämna de avvecklingar, som sålunda redan skett och närmast kunna förväntas.

Inom folkhushållningskommissionens område har hittills den statliga regleringen upphört för fläsk, kaffesurrogat, stearinljus, gödselmedel, färsk fisk, te, kakao, en del fodervaror samt diverse fettvaror. Maximiprisen på bröd äro i dag upphävida, och friare försäljning av ärtmjöl, ägg m. m. tillämpas. Frigivandet av utländskt kraftfoder (majs och oljekakor) förberedes, men beror av tillförseln och av uppgörelse med enskilda importörer; likaså arbetar man på avveckling av regleringen av mjölk och mejerivaror, under förutsättning att den kan ske utan äventyrande av mjölktilförseln till de stora konsumtionsorterna. Om sillhandeln kan överlåtas på enskilda importörer, beror på förhandlingar med utländska makter och på de enskilda köpmännens redobogenhet att övertaga den på egen risk. Kafferansoneringens upphörande är uteslutande en fråga om tillgång på tonnage för tillräcklig import; för närvarande äro förråden i landet ej nog stora. Mest komplicerat är avvecklingsspörsmålet för spannmål och mjöl samt för socker. I förra fallet stå hindrande i vägen dels minimiprisen för inhemsk brödspannmål av 1919 års skörd, dels osäkerheten i fråga om införseln för nästa konsumtionsår; sockret kan säkerligen ej frigivas, innan ökad import blir möjlig.

Industrikommissionen har upplöst sin beklädnadsavdelning och frigivit därunder hörande varor, flytande bränsle samt en mängd metaller; under avveckling befinna sig byråerna för fettämnen, karbid och tjära, linolja, färger, fernissa och cement, ull, järn. Kommissionens chef uttrycker den förhoppningen, att dess ransonerande

och varuförmedlande verksamhet skall kunna vara avvecklad inom 3 à 4 månader, om råvarutillgången ökas, såsom man nu synes kunna vänta, och om icke de politiska och handelspolitiska förhållandena taga någon oförmodad vändning.

Uppgifter över den började minskningen av båda kommissionernas personal ingå i de förutnämnda promemoriorna. Folkhushållningskommissionen har genom cirkulär till livsmedelsstyrelser anmodat dessa att tillse, allteftersom arbetsuppgifterna minskas, att ej flera personer bibehållas i deras tjänst än som för det fortsatta arbetet är *oundgängligen* nödvändigt, med iakttagande av biligg uppsägningstid.

Bränslekommissionens verksamhet är som bekant sedan slutet av föregående år uteslutande inriktad på avveckling; riktlinjerna härför äro av kommissionen angivna i skrivelser till Kungl. Maj:t och finansministern.

Handelskommissionen slutligen intager en särställning i så måtto, att dess uppgifter i stor utsträckning äro förbundna med de extraordinära handelspolitiska förhållandena, särskilt Sveriges gällande handelsavtal och främst det nämnda stora avtalet med de associerade makterna, vadan någon egentlig avveckling ej kan ske, förrän normala förhållanden åter inträda på det handelspolitiska området. Kommissionen överväger emellertid redan vissa riktlinjer för den avveckling, som då ofördröjligen skall sättas i verket.

Vidare yttrade:

Herr Lithander: Herr talman! Jag anhåller att till hans excellens herr statsministern få uttala mitt tack för det svar han behagade lämna på min interpellation. Jag beklagar, att han i mångt och mycket icke har kunnat ställa i utsikt uppfyllandet av de förhoppningar, som jag uttalat, särskilt beträffande kommissionernas räkenskaper, även om hans svar innebär en förklaring, som tydligt giver vid handen, att man nu håller på att avveckla på en hel del punkter. Jag har emellertid en fråga till herr statsministern avvikande uppfattning i avseende å möjligheten att för riksdagen framlägga räkenskaperna i den form, att de äro för riksdagen överskådliga. Jag begärde som bekant i skrivelse till Kungl. Maj:t redan i september månad förra året, att dylika uppgifter rörande kommissionerna skulle om möjligt finnas tillgängliga vid öppnandet av riksdagen. Det är nämligen en betydlig skillnad, om riksdagen då hade haft dessa siffror tillgängliga i överskådlig form, mot om vi få ett i allmänna ordalag hållet uttalande, att avveckling skall ske, men däremot icke någonting, som man kan taga fasta på och i detalj granska och diskutera.

Herr statsministern gjorde gällande, att detta uttalande i tron- talet icke stod i samband med den framställning, som jag tillät mig att göra i september månad, och det må ju vara, men det var dock i alla fall det enda uttalande, som vi fingo rörande denna för riksdagen och landet så viktiga fråga, det enda, som jag kunnat konsta-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tera såsom ett uttryck för vad regeringen tänkte i denna punkt. Herr statsministern yttrade, att yrkandet ej varit av den art, att det för-
anlett till någon åtgärd. Men yrkandet gällde dock: räkenskaperna
på bordet; och jag hemställer till herrar ledamöter av riksdagens
andra kammare, om icke detta yrkande i alla fall är så tydligt och
klart preciserat, att det borde hava givit anledning till en åtgärd
från regeringens sida.

Herr statsministern nämnde, att kontrollen utövas enligt gäl-
lande grundlag och det är mycket sant, men den gällande grund-
lagen avser förhållanden under normala tider, och alla dessa kris-
tidsinstitutioner hava svällt ut till en sådan omfattning, att det al-
drig kunnat förutses i någon som helst grundlag. Det är dessa extra
uppgifter utöver de vanliga, som jag för min del, och många med
mig, anser det vara riksdagens ofrånkomliga rätt att få i en mera
smältbar form än hittills varit fallet.

Hans excellens undrade om jag ifrågasatte någon särrevision.
Nej, ingalunda, men jag ifrågasätter klarhet i dessa saker, som möj-
liggör ett bedömande av dem.

Hans excellens sade, att mitt yttrande om att dessa frågor icke
skulle handläggas under ämbetsmannansvar skulle vara ett ogrundat
påstående. Jag vet lika väl som hans excellens, att det slutliga av-
görandet i dessa frågor sker under statsrådets ämbetsmannansvar.
Men vad jag vill erinra om är, att här är en oerhörd mängd med de-
taljfrågor, som avgöras av personer, som icke äro tillsatta på vanligt
ämbetsmannansvar, men vilkas handlingsfrihet i dessa kommissioner
 varit av ganska enastående art, och av vilkas beslut enskilda personer
 och näringsutövare äro beroende i sådan omfattning, att man gärna
 vill se även sådana beslut i detaljfrågor fattas under mera ämbets-
mannansvar, än vad som härvidlag varit fallet.

Hans excellens nämnde, att jag icke givit något uppslag som lå-
ter sig förverkligas. Jag vill emellertid säga, att i vanlig affärs-
verksamhet är det krav fullkomligt genomförbart, som här upp-
ställt, nämligen att man år efter år skall kunna få dessa siffror
framlagda, så att män kan granska desamma. Man hänvisar till att
den »grå boken» innehåller, vad jag begär. Det gör den ingalunda.
Den innehåller mycket utförliga redogörelser för varje kristidskom-
mission och dylikt, men den innefattar icke det väsentligaste, näm-
ligen det ekonomiska resultatet, och innehåller icke i ringaste mån
någon översikt, varav man kan se, att den och den rörelsen har gått
med den och den förlusten, och det är detta som intresserar oss så-
som riksdagsmän. De handböcker i folkhushållningsfrågor vi fått
äro huvudsakligen till för att hålla allmänheten å jour med den
mängd växlande förordningar som hava utfärdats.

Statsministern framhöll, att fullständiga uppgifter icke kunna
lämnas, förrän allt är avvecklat. Ja, det kan så vara, men man
kunde dock år efter år hava lämnat ett sammandrag av räkenska-
perna, så att riksdagens ledamöter kunnat taga ställning till de-
samma.

Herr statsministern yttrade, att bränslekommissionen ännu icke

har sitt bokslut färdigt för det *första* räkenskapsåret. Jag hemställer till Er, mina herrar, om icke det är på tiden, att man efterlyser både detta bokslut och andra. Det är icke förenligt med god ordning, att räkenskaperna icke ligga på bordet, eller att sådana papper icke finnas tillgängliga. Jag fäste mig vid att herr statsministern beträffande mitt yttrande att extra pålagor skulle stå i strid mot grundlagens anda, sade, att jag förbisåg att det här gällde affärsdrivande verk. Jag har ansett, att dessa pålagor, som utkrävas av svenska folket i den omfattning, som skett genom kommissionerna, icke är något som man kan låta år efter år fortsätta utan att riksdagen får tillfälle att i högre grad än hittills varit fallet deltaga i och bestämma rörande dem. Det gäller icke småsummor, det är icke småbelopp, som jag velat få fram till ett bedömande genom det krav, jag tillåtit mig framställa.

Herr statsministern nämnde, att ryktena om de förluster, kommissionerna gjort, vore överdrivna. Men då vore det väl i alla fall så mycket önskvärdare, att man finge fram dessa uppgifter, så att icke kommissionerna behövde bliva på den punkten misbedömda. Herr statsministern sade sig icke förstå vad jag menade med min fråga rörande prisbildningen. Jo, med den frågan avser jag en utredning, som klargör i vad mån kommissionernas verksamhet åstadkommit en fördyring av folkets förnödenheter och av de produkter, som äro framställda eller om man kunnat åstadkomma de förbilligande, man utan tvivel avsett med många av sina åtgöranden. Samma är förhållandet beträffande arbetsmarknaden. Det hade varit högeligen intressant om man här kunnat överskådligt bedöma, huru stor anpart i den obestriddigen inträdda fördyringen, som är att betrakta såsom en direkt följd av kommissionernas sätt att handhava sin uppgift. Jag vill ingalunda säga, att icke den många gånger varit svår och många gånger också varit skickligt skött. Men man kan i alla fall icke komma ifrån — och det har man så tydliga bevis på från olika håll i landet — att på många punkter skötseln icke varit såsom den skulle ha varit, en ingående granskning är därför sannerligen på sin plats.

Beträffande yttrandet om det relativt lätta arbetet beror det kanske på en missuppfattning från herr statsministerns sida. Jag yttrade mig nämligen icke om de ledande männen — jag vet mycket väl att de haft en stor och tung arbetsbörda — utan jag sade, att understundom var anställning hos en kommission förenad med ett ganska lätt arbete. Och jag vill hemställa till en var, som känner till förhållandena inom kommissionerna, om det icke finnes ett mycket stort antal där anställda, som haft en ganska ringa arbetsbörda och dock i varje fall en avlöning, som stått i mycket orimlig proportion till deras utbildning och arbetstid, särskilt på en del av de lägre posterna.

Herr statsministern yttrade, att, när staten erbjöd frigivande av varor, köpmännen ofta ställde sig avvisande. Det är möjligt, att i en fallande marknad, när staten under hela tiden förut haft sitt grepp på varorna och staten så kommer och säger till köpmännen: nu kunna herrarna få vara med, att de då ställt sig tveksamma inför någonting

Star å
interpellation.
(Forts.)

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

sådant. Men jag vill erinra om att Sveriges köpmän äro vana att handhava sina affärer både i stigande och fallande marknad, då de få handla fria från ingrepp av olika art från statens sida. Men det är detta statsingripande och denna osäkerhet, som skapats, detta beslagtagande ett, tu, tre av deras varor — över huvud taget detta sorterande under kommissionerna, som gjort dem tveksamma, när det nu gäller att lyssna till de bud, som i sista stund utgå från regeringen. Jag tror för min del, att om regeringen ger dem tydligt och klart besked: herrarna få handla såsom ni brukat med prisbildning grundad på tillgång och efterfrågan och med fri konkurrens, de svenska köpmännen icke komma att ställa sig avvisande, när det gäller att förse landet med förnödenheter av olika slag. Säkert är, att det kommer att bli bra mycket bättre resultat än med det system, som i många fall hittills tillämpats.

Den fråga, som jag tillåtit mig väcka på tal, är av så stort intresse för hela landet — från yttersta högern till yttersta vänstern har man gjort eriuringar mot kommissionernas verksamhet och hela vår press genljuder av anmärkningar i den vägen. Det skulle därför ha glatt mig och kanske i ännu högre grad många ute i landet, om herr statsministerns svar givit oss ett mera tydligt och klart besked på många av de punkter, det här gäller, än vad som nu skett, och framför allt om det varit litet mera besjäladt av den tanke, som härom dagen kom till uttryck i den tyska riksdagen. Den tyska finansministern yttrade nyligen där, att nu skola vi tala öppet språk med varandra och nu skola siffrorna på bordet; och han lade också fram den ena siffran efter den andra, som visade, vad deras statsutgifter under de gångna kristidsåren gått upp till. Jag föreställer mig, att det icke borde varit svårare att i ett land som vårt, vilket stått utanför världskriget, få fram dessa siffror än det varit i ett land, där för övrigt kaos råder och där efter fyra års strider nederlag blivit följden. Jag är såsom köpman övertygad om att det med god vilja icke borde vara någon svårighet att få fram kristidskommissionernas räkenskaper år ifrån år, om man inriktat sig därpå på rätt sätt. Jag är visserligen bara en enskild svensk riksdagsman, men bakom detta krav på klarhet rörande kristidskommissionernas verksamhet står — kan jag säga — hela det svenska folket, åtminstone den väsentligaste delen av detsamma.

Jag hade i min framställning i september månad tillfogat ytterligare en fråga nämligen den, huruvida icke regeringen ville i högre grad än hittills göra det möjligt för riksdagen att i detalj bestämma över både det ena och det andra av kommissionernas verksamhet, men jag lät den frågan falla i det yrkande, jag nu i januari månad hade efter remissdebatten, i känslan av att vi i alla fall stå inför en avveckling. Men därest denna avveckling icke sker i snabbt tempo, kan jag för min del icke vara med om att riksdagen skall låta sig nöjas med att få generella fullmakter och sedan undandragas möjligheten att i detalj diskutera vare sig den ena eller andra frågan. Man har varit mån om att värna om den svenska riksdagens medbestämmanderätt både i det ena och andra fallet, och det förefaller mig, som om

det icke vore för mycket, när det gäller hundratals miljoner kronor, att riksdagens ledamöter, som i alla fall besitta sakkunskap på dessa olika områden, finge ett ord med i laget i större utsträckning än som hittills skett.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Ifrån så gott som hela den svenska handelskammarevärlden har kommit till uttryck en önskan på kommissionernas snabba avveckling. Det har kommit till uttryck en likadan önskan från jordbrukarna, från hela detaljhandelskåren, ifrån hantverkarna och från stora grupper av alla dessa yrken och industrier, där staten griper in. Den svenska handelsresandekåren, som genom kristidskommissionernas ingripande varit satt ur funktion, har genom sina fullmäktige enhälligt riktat till regeringen en anhållan därom. Det är icke någon bagatell, det här gäller, ty följderna av huruvida kristidskommissionerna snabbt och hastigt avveckla, eller icke, träffa så gott som varje grupp av svenska medborgare. Man kan få ett intryck om vad det här betyder, när man läser dessa ord, som för någon tid sedan funnos att läsa i en broschyr: »Var finnes nu den äganderättens helgd, som svensk grundlag värnat i närmare ett årtusende? Kristidslagstiftningen i våra dagar har brutit sönder det lås, som konung Magnus satte för bondens lada. Var finnes laga dom och rannsaking inför den domstol envar rätteligen tillhör, vi ket regeringsformen sätter såsom oefftergivligt villkor för att enskild man skall kunna lagligen frånhändas något gods, löst eller fast?» Det må icke förundra, om det svenska folket inom olika grupper längtar bort från de förhållanden, som kristidskommissionerna i alla fall för dem skapat. Såsom en bland dessa olägenheter — en detalj blott — vill jag nämna, att dessa kristidskommissioner med hela det nät utöver landet, som existerar, blockerat hela vårt telefonväsende, så att det för handelsvärlden och andra personer knappast finnes framkomstmöjligheter annat än efter lång väntan. Samma är förhållandet med våra järnvägar, där trafiken hindras i avsevärd grad. Allting sådant längtar folket ifrån, liksom från alla dessa lagar och förordningar, som det knappast är möjligt för någon att veta om och i många fall omöjligt att efterleva.

Jag vill be att få rikta till hans excellens herr statsministern en enträgen uppmaning, när vi äro i färd med att avveckla, att icke dröja med att upphäva varje orimligt transportförbud utan låta svenska allmänheten åtnjuta de förmåner, som vårt transportväsende kunnat erbjuda, samt låta den fria samfärdseln försöka reglera mycket av sådant, som faktiskt läst sig fast och icke blir fritt, förrän vi komma in i den vanliga takten härvidlag.

En sak, som jag i alla fall räknar såsom en vinst, när det gäller kommissionsväsendet, är att det har för många, som uppriktigt trott på statsdriften såsom den riktiga och framkombara vägen och såsom framtidens ideal visat, vilka små möjligheter det finns för ett sådant system att lyckas, och huru mycket bättre det i alla fall är, när man går efter principer, som dock under århundraden — för att icke säga längre tid — visat sig vara de enda riktiga. Jag har

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ifrån landsbygden ett par ord, som säga: »Vi kunna ej anse kriget vara slut, förrän vi få bort dessa kommissioner.»

Med avseende på vad som påpekats, att det är de förutvarande regeringarna, som börjat med dessa kommissioner, så är detta visserligen sant, men man tänkte sig detta såsom ett provisorium då, och det går icke att undandraga sig ansvaret för vad som är riktigt eller icke riktigt av det som tillförene beslutats. Det är dock den sittande regeringen, som kan göra någonting åt saken och bär ansvaret för vad som får fortsätta eller vad som avbrytes.

Kommissionerna hava kostat hundratals miljoner kronor och hava ökat statsskulden till aldeles abnorma belopp, och här få vi nu höra, att dessa siffror äro så svåra att få fram, så att man icke ens på fyra månader kan få ens ett sammandrag av dem. Jag vill som en kontrast till detta ge ett utdrag på hur minimalt noggrann man understundom är, när det gäller småsiffror inom kommissionsväsendet. Jag har här en vidimerad avskrift på en räkning ifrån folkhushållningskommissionen, daterad Örebro den 10 juni 1918. »Under maj månad, enligt återkomna transportsedlar utlastade 1 bal å 1 öre pr bal

0.01

Summa kr. 0.01.

Kvitteras Örebro den 2 aug. 1918.»

Den balen var skickad ned till södra Skåne. Det skickas från folkhushållningskommissionen en räkning på 1 öre med 12-öres tjänstefrimärke, och det skall kvitteras tillbaka igen, ettöringen sätts in på bank och man skall hava kvitto på det. Men hundratals miljoner kan man icke få räknenskaper på efter 4 månader. Kan man icke säga då, att i kommissionsväsendet silar man ettöres mygg och sväljer hundramiljonkronors kameler?

Jag vill hemställa, om icke regeringen hade varit skyldig att i olika länder studera förhållandena. Det är möjligt, att den har gjort det, men i varje fall har man icke tillgodogjort sig de erfarenheter, som på skilda håll hava vunnits. Vi hava sett, hur man i England har lyckats med ett annat kommissionsväsende än det härvarande på ett bättre sätt än någon annorstädes lösa livsmedelsproblemet. Man har där gått en helt annan väg, än man här har gjort. Där har man värnat om produktionen, man har samarbetat med köpenskapen, och man har sett till, att den har fått den lön för mödan, som har varit möjlig. Man har med andra ord begagnat de köpmannaorgan, som funnits, där man haft sakkunskap efter decenniernas träning. Där har man nått det resultat, som vi skulle nått, därest vi gått samma väg, men vi hava här gått en annan väg. Man har kastat sakkunskapen över bord, man har satt ur funktion de organ, som vi hade på det enskilda näringslivets område, och man har i många fall satt okunskapen i högsätet. Det har också blivit det resultat, som vi sett. Man har gått fram mera produktionsfientligt och mera oförstående för handeln, än man har gjort i England.

Det glädde mig höra, att herr statsministern ställde i utsikt, att

mejeriprodukter skulle lössläppas, och jag har den bestämda övertygelsen, att om man där gör så, som man gjorde helt nyligen med fläsket, om man icke dröjer utan släpper det snart löst, blir det samma tillgång, som vi hava sparat i fråga om fläsket. Man dröjde även där, och det hördes också, att det skulle bliva pr'sfördyring och jobberi, så fort varan kom ut. Vad blev nu följden? Under en dag fick icke folk någonting här i Stockholm, men, så snart den första dagen var över, har det funnits överflöd på fläsk här — och på andra orter också — till ständigt fallande priser.

Medan jag är inne på frågan om lössläppande av saker och ting, vill jag också rikta en enträgen anhållan till eders excellens, att, vad på regeringen ankommer, bohuslänningarna snart måtte få sin sillfråga löst. Det bör man göra snart, ty den frågan är icke av den art, att den tål något uppskov. Det är icke samma värde för dem, om de få sitt svar, sedan sillperioden är över, eller under densamma.

Jag skall icke nu ingå på avlöningsfrågorna. Jag vill endast nämna, att en tjänstemannakonferens begärt, att beträffande kommissionerna skulle det vara officiella betyg, och möjlighet att bedöma kompetensen offentligt. Det har icke varit fallet. Nu, när man håller på att avveckla, är det ju icke mycket att tala om den saken, men säkert är, att där har man gått fram efter icke alltid efterföljansvärda linjer. Hans excellens herr statsministern säger nu, att de, som haft mycket goda inkomster, hava suttit på de ledande posterna. Jag vet dock åtminstone ett fall, där man direkt ifrån en redaktionsbyrå tog en person och satte honom till chef för en råvaruavdelning, utan att han hade den ringaste förkunskap för den befattningen, med en lön av 460 kr. i månaden och med en omsättning av mellan 5 och 10 miljoner per år. Hade där varit offentlig kontroll på kompetensen, hade i varje fall icke det kunnat äga rum.

Frågan om vad som gått förlorat genom vanvård är nog så pass viktig, att man icke får avfärda den endast med detta protokoll, utan det torde vi nog såsom riksdagsmän komma att begära, att vi få tillräckligt klara papper i den vägen.

Det vore ju mycket frestande att gå in i detaljgranskning av bränslekommissionens åtgöranden. Vi hava sett i pressen i dagarna, hur den varit utsatt för en mördande kritik, och jag hoppas, att vi väl få någon dag i riksdagen, då denna fråga kan komma under specialbehandling, och då vi kunna ägna en hel dag åt den, ty vi lära nog icke bliva färdiga med den frågan på en eftermiddagsstund som den här. Jag skall dock be att få taga upp ett enda exempel, huru bränslekommissionen har farit fram i Bohuslän. Jag har här i min hand fotografier över en utstämpling, som verkställdes där i en ungskog, idel unga träd, så att en liten flicka kan få handen runt stammen, och de utstämplades av ifrån bränslekommissionen utsänd person — hela skogen — i en för övrigt icke skogfattig trakt. Ägaren, vars egendom hade blivit förstörd, därest denna ungskog hade fällt, vägrade: »Jag gör det icke, bränslekommissionen må få lov att stämma mig. Jag gör det i alla fall icke.» Men bränsle-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kommissionen stände icke, ty det var rena blanka vanvettet att stämpla ut sådan skog, och vederbörande visste att de skulle förlorat vid prövningen. För dem, som äro intresserade för denna utstämpningsfråga, har jag fotografierna här.

Det har genom bränslekommissionens åtgöranden gått a ldeles oerhörda värden förlorade — det veta vi ju förut — och vi få väl en dag redovisning för den saken. Det är dock en sak, som jag icke kan underlåta att påpeka, och det är, att jag icke vet, var den grundlagsenliga befogenheten förefinnes, att bränslekommissionen skall kunna avfordra svenska medborgare den ena avgiften efter den andra på deras egna bränsleinköp, extra pålagor på av dem sjäva från utlandet importerat bränsle. Är det icke en extra beskattning, som borde passera riksdagen, förstår jag mig icke på grundlagstolkning, det skall jag gärna medge. Det går så långt, att t. o. m. i Socialdemokraten — det är icke ofta, jag ger den tidningen rätt, men i detta fall gör jag det — står, att det icke är för mycket sagt om vad som nu kommit i dagen rörande bränslekommissionens åtgöranden, att det betecknas som en riksskandal.

En kommission, som jag tror, att det vore önskvärt, att vi också så småningom toge bort, är den s. k. krigsförsäkringskommissionen, ty dess verksamhet torde nog kunna övertas av enskilda assuransdrivande organ. Det är rederier och andra, som hava reverser ligande, som de icke veta, om de skola betala eller icke, och som skattemyndigheterna förbjuda dem att draga av o. s. v. Det borde man hava klarhet i.

Jag har här siffror, som visa, hur ofantligt mycket dyrare det blivit genom kommissionernas åtgöranden beträffande såväl tjära som konsistensfett och andra ämnen. Som jag emellertid hör nu, att de där sakerna äro på avveckling, skall jag icke tala om detaljer här.

Jag vil' till hans excellens uttrycka den förhoppningen, att den avveckling, som han har ställt i utsikt, må ske i hastigast möjliga tempo, och att han icke dröjer med att bereda det svenska folket den glädje, som en snabb avveckling av kommissionsväsendet utan ringaste tvivel innebär.

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Det var en passus i hans excellens herr statsministerns anförande, som föranlett mig att begära ordet. Men innan jag övergått till att behandla den saken, må det tillåtas mig att först säga några få ord till följd av herr Lithanders svar å hans excellens herr statsministerns anförande.

Herr Lithander försökte i sista delen av sitt anförande ställa sin interpellation mot bakgrunden av en allmän opinion från näringsidkarnas sida, att de önskade ungefär detsamma som herr Lithander gjort gällande i sin interpellation. Han har rätt i en sak, att man kan påstå, att näringslivets män hava haft anledning att ofta göra erinringar emot kommissionsverksamheten i vårt land, och det är ju helt naturligt, att en dylik verksamhet, som har pågått i flera år, icke har kunnat upprätthållas på ett sådant sätt, att icke befogad och berättigad kritik i ett eller annat fall har kunnat göras. Men det är

en sak. En helt annan sak är det krav, som herr Lithander här har framkommit med. Jag har verkligen måst säga själv många gånger, att, trots det jag är näringsidkare, — och herrarna, som här i kammaren åhört anföranden från min sida vid flera olika tillfällen rörande kommissionsverksamheten, känna väl till min uppfattning — jag dock aldrig kunnat riktigt förstå meningen med de av herr Lithander framställda frågorna. Jag kan icke begripa, hur det kunde hava varit till någon större nytta för saken, om även regeringen tillmötesgått herr Lithander med att framlägga även i detalj gående upplysningar rörande kommissionernas alla utgifter och rörande de kvantiteter varor, som eventuellt genom olämplig lagring hava förskämts etc. etc. Tror herr Lithander verkligen, att om vi offra en hel dag — jag tror för övrigt, att vår arbetsbörda är så stor, att vi kunna använda tiden mycket, mycket bättre än till en sådan debatt — det egentligen skulle vara till någon nytta, om herr Lithander och jag och eventuellt några andra av kammarens ledamöter stode här och diskuterade, huruvida folkhushållningskommissionen eller den ena eller andra av kommissionerna hade kunnat spara ett eller annat belopp genom att träffa en sådan och sådan anordning, om vi icke sitta inne med allt material för att kunna bedöma, varför man handlat just på det eller det sättet? Tror herr Lithander, att det över huvud taget skulle varit till någon nytta, om vi här i kammaren finge diskussioner till stånd om ett parti fläsk blivit skämt genom olämplig lagring eller om ett parti sill blivit det i Göteborg eller Varberg eller något dylikt, så att därigenom förluster uppstått. Nej, ingalunda! Tror herr Lithander att, om kommissionerna icke hade utövat sin verksamhet utan vi enskilda näringsidkare fått handhava lagringen av sill och fläsk och andra livsmedel, som icke tåla lång lagring, att det då icke hade inträffat, att förluster uppstått och att en del varupartier blivit olämpliga till människoföda? Jo, förvisso! Fel och misstag kunna vi göra a la, och här äro kommissionerna mycket mera ursäktade än vi enskilda näringsidkare, emedan kommissionerna hava nödgats för att skaffa det svenska folkets livsmedel göra inköp, som varit förenade med mycket stora risker, så att icke blott stora ekonomiska förluster, lätt kunnat uppstå, utan ävenledes varorna kunna förskämmas om de ej genast konsumerades. Då det varit så ytterst osäkert, om man kunnat importera dessa artiklar från ententeländerna eller från andra länder, har folkhushållningskommissionen måst köpa dem från närmare håll kanske till högre pris än man annars skulle betalt och kanske någon gång av en kvalitè, som man annars skulle dragit sig för att köpa. Det kan icke vara till någon egentlig nytta, om här i kammaren skulle dragas upp en debatt rörande sådana saker i detalj, och jag kan icke annat än på det allra högsta beklaga, att sådana uttalanden göras just från ett håll, som jag själv tillhör, från näringsidkarehåll, vilka uttalanden skjuta över målet och försvaga den ståndpunkt, som vi annars gemensamt intaga rörande principen om förstatligandet av våra näringar eller socialiserandet av desamma.

Svar-å
interpellation.
(Forts.)

När herr Lithander anser, att en hel del av dessa personer, som sitta i kommissionerna, hava haft för hög betalning för sitt lätta arbete — i sitt sista anförande framhöll han visserligen, att han avsåg personer i underordnad ställning — så har jag visserligen icke tillräcklig erfarenhet att bedöma förhållandena bland dessa yngre tjänstemän. Men till följd av mitt uppdrag som delegerad för varuutbytet mellan de skandinaviska länderna har jag stått i livlig kontakt med vissa kommissioner och måste uttala som min uppfattning trots jag vid vissa tillfällen kritiserat deras förslag, att jag beundrar de ledande männens offervillighet, deras arbetsvillighet och deras energi. Som vackra exempel kan man peka på dessa män, som för en jämförelsevis ringa lön hava nedlagt icke blott mycket otacksamt arbete utan även ett mycket, mycket krävande arbete, under vilket arbete kanhända mångens kraft helt och hållet har brutits ned.

Det var emellertid, herr talman, som jag nyss yttrade, egentligen en passus i hans excellens herr statsministerns anförande, vilket något tangerades av herr Lithander, som uppkallat mig, nämligen när hans excellens herr statsministern framhöll, att ett av skälen varför avvecklingen kanhända icke gick så snabbt som man önskade, var att numera från vissa näringsidkare upprestes ett motstånd mot kommissionernas snabba avveckling, därför att en avveckling av dessa kommissioner skulle skada deras ekonomiska intressen. Ja, jag vet av personlig erfarenhet, att så är fallet. Jag erhåller då och då uppmaningar från svenska näringsidkare, svenska köpmän och industridkare, vilka uppmaningar gå ut på, att jag måtte interpellera regeringen och söka förmå densamma att upprätthålla kommissionerna så att de nu utgående höga maximiprisen fortfarande skulle få gälla. Dessa näringsidkare som kanske under de första åren av världskriget till följe situationen kunnat utnyttja den så, att de hava förtjänat mycket betydande belopp, de vilja nu icke stå risken i den fallande konjunkturen och vilja icke utsätta sig för eventuella förluster vid realiserandet av de varuposter, som de nu hava på lager, till i utlandet gällande pris. Men jag vågar uttala den förhoppningen, att regeringen aldrig kommer att ta hänsyn till dylika krav från näringslivets män, utan att regeringen i stället må se till att kommissionerna avvecklas så snabbt, som förhållandena över huvud taget det medgiva. Jag har ingen rättighet, ers excellens, att tala på det svenska näringslivets vägnar, men det må tillåtas mig lika väl som herr Lithander att uttala mig som enskild köpman och uttala den uppfattning, jag fått från mitt arbete såsom medlem av handelskammare och andra näringslivets organisationer, som jag tillhör, nämligen min glädje och även andra näringsidkares stora glädje över regeringens ingripande att avveckla kommissionerna så snabbt som det tyckes bliva fallet. Vår uppfattning är, att denna avveckling nu sker, som den bör ske, snabbt, mjukt och planmässigt, och vi stå alla i sanning i tacksamhetsskuld till regeringen för de åtgärder, som regeringen redan vidtagit i detta hänseende, och vi hoppas livligt, att det skall vara möjligt för regeringen att innan årets slut få hela kommissionsväsendets avveckling klar.

Herr H a m r i n: Herr talman! Även jag har begärt ordet, då jag icke kunnat underlåta att yttra några ord i denna debatt.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Man kan ju givetvis tvista om, huruvida det varit lämpligt av interpellanten att framsätta denna interpellation och bringa kommissionsväsendet åter under debatt i kammaren, men då den föregående ärade talaren med sin vanliga pondus framkastade att bakom de önskemål han framförde stode Sveriges industriidkare och köpmän, kunde jag icke tåla längre utan var tvungen att begära ordet och framlägga mina synpunkter. Då bakom alla dessa frågor och spörsmål rörande kommissionernas verksamhet står ett betydande antal representanter och organ för landets industri och handel — det är ju icke länge sedan ett par av Sveriges auktoriserade handelskammare ingåvo en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta ämne, och det är icke många dagar sedan ett stort köpmannaförbund inlämnade en skrivelse i samma avseende — tror jag, att det mycket väl kan tåla att debatteras huruvida det kan vara lämpligt eller riktigt att bringa sådana frågor på tal som interpellanten här gjort. — Jag lämnar alldeles å sido, huruvida han formulerat frågorna riktigt, eller huruvida det brister något i den logik han använder i sin motivering för desamma.

Det finns i denna interpellation och i det svar, som hans excellens herr statsministern lämnade på densamma ett par passusar, som jag skall tillåta mig att upptaga. Hans excellens herr statsministern uttalade i början av sitt anförande en undran över vad interpellanten menade, då han talade om ytterligare prövning och granskning av kommissionernas affärer. Ja, jag kan verkligen icke, jag måste bekänna det, ers excellens, fatta innebörden av detta ord. Ty väl har riksdagen möjlighet att bringa under särskild prövning en särskild åtgärd, som har vidtagits, och när det gäller en så stor apparat som dessa kristidskommissioner och deras verksamhet, undrar jag, om icke särskilda extra åtgärder också borde vidtagas för att klarlägga hela denna verksamhets innebörd i olika avseenden. Jag tror mig också kunna förstå, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet kommer att beröra den frågan, då jag förmodar att han med välvilja upptar den interpellation, som blivit riktad till honom i första kammaren, och som åsyftar ett särskilt fall. Men just detta fall visar alldeles tillräckligt, att det är nödvändigt eller borde vara av behovet påkallat, att en verkligt grundlig undersökning kommer till stånd. Nu har hans excellens herr statsministern riktat uppmärksamheten på statsrevisorernas arbete och på kommissionernas överrevisorer. Ja, vad den förstnämnda institutionen beträffar, så ber jag att få erinra om det anförande, som jag hade under loppet av urtima riksdagen förra året, då jag påpekade, att statsrevisorerna med avseende på 1917 års räkenskaper icke blivit i tillfälle att ingå i någon som helst verklig granskning av de räkenskaper, som avsågo kommissionerna. Och vad överrevisorerna beträffar, så vill jag ingalunda bestrida deras kompetens att tränga djupt in i de frågor, som det här rör sig om, men deras verksamhet blir dock, synes det mig, åtminstone i betydlig mån inskränkt till en sif-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

fergranskning utan att verkligen tränga så till botten i en hel del frågor rörande uppgjorda affärer, kontrakt m. m., vilket borde vara nödvändigt i dessa dagar. Och när hans excellens herr statsministern här talar om och med rätta tillbakavisar den mängd av beskylldningar eller kringflygande rykten, som nått oss litet var, så är väl detta ett skäl för att man borde klarlägga saken och se till vad som kunde göras. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att riksdagen på sin tid tillsatte en särskild institution för att granska en viss del av statsförvaltningen, jag syftar här på den s. k. civilkommissionen, som fick i uppdrag att granska ett visst område, och anföra denna kommission fingo de klagande rättighet att framlägga sina besvär och göra sina erinringar. Jag vågar i likhet med den ärade interpellanten säga, att jag tror, att det skulle vara för saken gagneligt, om något sådant inrättades just med avseende på kommissionerna, innan dessa gått sin upplösning till mötes. Det var om den saken.

Så var det en annan synpunkt, som hans excellens herr statsministern berörde, och som han ju hade full anledning att beröra med anledning av den motivering, som interpellanten använt för sina framställda frågor. Interpellanten säger nämligen följande:

»En av svenska folkets viktigaste förmåner är den i grundlagen tryggande rätten *att sig själv beskatta*. Sålunda skall minsta tullfråga, minsta skatt eller accis passera riksdagen och dess bevillningsutskott. Det kan då ej vara riktigt att under namn av kristidsförordningar pålägga svenska folket avgifter i den omfattning som sker, utan att riksdagen får pröva vare sig beloppen eller medlens användning.»

Till svar på denna invändning anför hans excellens herr statsministern, om jag hann nedskriva orden något så när riktigt, att i huvudsak arbeta kommissionerna som affärsdrivande verk, och de använda därvid lösenavgifter eller med hänsyn till kostnaderna lämpade pris för att få tillräckliga inkomster. Ja, jag förstår ju, att det är alldeles riktigt, men då måste man, mina herrar, säga, att då visar staten sig vara en fullkomligt omöjlig institution till att driva några affärer i ett land. Ty är det möjligt och är det nödvändigt att pålägga sådana förtjänster på varorna, som statens kommissioner nu göra för att upprätthålla driften och betala omkostnaderna. Ja, mina herrar, då må vi säga, låt oss för all del bli av med dessa kommissioner så fort sig göra låter, så att vi kunna få våra varor något så när billigt. Jag kan naturligtvis icke fagna de områden, inom vilka kommissionerna driva affärer, men vad en hel del varor beträffar måste jag betrakta mig själv som verklig fackman, då jag som självständig köpman oavbrutet drivit affärer i dessa varor under loppet av 20 år eller kanske något däröver.

När jag finner, att kommissionerna lägga på en avans av 40—50 procent på sina varor utan att folket genom sina representanter har tillfälle att yttra sig över detta beskattningssätt, då frågar jag: är icke den framställning, som interpellanten därav gjort i sin moti-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

vering och som jag också tillät mig att göra under debatten vid urtima riksdagen i fjol, är den icke åtminstone i någon mån befogad?

Jag kan till exempel taga en sådan förnödenhetsartikel som socker. Som herrarna kanske veta, importeras åtskilligt av den varan till vårt land, vilket går till våra restauranger och industrier. Jag har framför mig en notering, en offert, som lämnades för kort tid sedan, enligt vilken socker f. n. går att importera och har kunnat importeras under loppet av de senaste månaderna, för att icke säga under ännu längre tid, till ett pris av något över en krona per kilo. Vad tro herrarna, folkhushållningskommissionens handelsavdelning tar för den varan? Jo, den tar 1 kr. och 90 öre. På detta pris få vi engrossister lägga 10 öre som vår förtjänst, vilket skall utgöra vår riskpremie och täcka vår kostnad för lagring, körsel m. m. Därutöver kommer sedan accisen eller lösenavgiften, som utgår 50 öre. Industriidkare och restauranginnehavare få sålunda betala 2 kr. och 50 öre per kilo. Denna vara kan dock icke överstiga ett pris, som med 50 procent understiger det, som kommissionen tar.

Jag kan som exempel taga en likartad vara, nämligen kaffe. Jag har uppgifterna härutinnan ifrån en av avdelningscheferna inom folkhushållningskommissionen och vet således, för såvitt han icke vilselett mig — vilket jag alls icke har någon anledning att tro — att dessa siffror äro fullt korrekta. För närvarande betala engrossisterna i Sverige kr. 2:45 per kilo för kaffe. Handelsavdelningen har för detta kaffe betalat kr. 1:65. 80 öre per kilo lägger folkhushållningskommissionen på denna vara, innan den distribuerar ut den för vidare befordran till allmänheten. Om jag utgår från den senaste ransontilldelningen av denna vara, d. v. s. 2 hg. per person, kommer jag upp till en förtjänst för folkhushållningskommissionen av 800,000 kr. per månad. Åtta hundra tusen kronor — jo, ers excellens, det blir nog så, om man räknar efter. Om man utgår ifrån, att fem miljoner människor få 2 hg. kaffe per månad, och man multiplicerar med den förtjänst, jag nyss nämnde kommer att uppstå, då folkhushållningskommissionen tar 2:45 kr. per kilo under det att den själv betalt 1:65 kr., så kommer man fram till en förtjänst av 800,000 kr. per månad. Låt mig så multiplicera detta med antalet månader under året, så är man uppe i en beskattning på nära tio miljoner kronor, vilket ingen i denna kammare kanske förut reflekterat över. Och jag frågar, ers excellens, om det verkligen är så märkvärdigt, ifall man tycker, att svenska folkets ombud borde hava någonting att säga till om, när det gäller att bestämma dessa frågor?

Jag skall sedan gärna medge, att det är nödvändigt att pålägga en större avans på varorna än själva driftkostnaderna betinga med hänsyn till förluster på andra varor, på grund av olyckor, som träffat vissa varupartier o. s. v. Men även den saken borde kunna klarläggas litet grand inför riksdagen och allmänheten, så att man finge litet klarare begrepp om, hurudant läget är.

Jag kan fortsätta på detta sätt. Jag skulle kunna taga ännu en artikel, som just i denna övergångstid i så betydlig utsträckning

Svar å
interpellation.
(Forts.)

försäljes fritt. Den vara, jag åsyftar, är te, som betingar ett pris av 10 kr. i allmänna marknaden. Men jag skulle helt enkelt kunna lämna vederbörande en bestämd offert på denna vara till cirka en tredjedel av detta pris.

Under sådana förhållanden — jag säger det ännu en gång, även med risk att bli mycket starkt klandrad — inför dessa förhållanden måste man fråga, om vi vid sidan av ett beskattningssystem, som riksdagen granskar in i de minsta detaljer, även skola ha detta system som ett extra pålägg i dessa dyrtider. Det har ju dessutom icke det minsta samband med själva kristidskommissionernas avveckling utan står i direkt samband just med andra frågor, som riksdagen ägnat så synnerligen stor uppmärksamhet. Jag syftar på frågorna om lindrande av dyrtiden, dyrtidsanslag m. m. d. Ty samtidigt som vi för dylika ändamål bevilja anslag, jag vill minnas 85 miljoner kr. — 25 miljoner plus 60 miljoner — i årets riksstat, böra vi väl ändå ha något reda på, i vilken utsträckning staten åstadkommer fördyring av en hel del av våra livsförnödenheter.

Jag nämnde för en stund sedan, att förluster helt naturligt måste uppstå beträffande vissa varupartier, vid vissa inköp o. s. v., då det gäller en så stor affär som den, folkhushållningskommissionen bedriver. Detta är rimligt och kan icke bli föremål för berättigat klander, ty en eller annan affär kan misslyckas. Men däremot tror jag, att vi affärsmän kunna ha rätt, då vi klandra, att man icke följt de råd och upplysningar, som från sakkunnigt håll blivit lämnade, och icke i tid släppt ut en del varor. Det gagnar icke att här gå in i detaljer, men jag skulle för den, som intresserar sig därför, kunna påpeka, hurusom folkhushållningskommissionen på sista tiden måste ha förlorat betydande belopp på många artiklar, som vi affärsmän krävde skulle släppas lösa förra hösten, och som man nu måste sälja för halva eller fjärdedelen av det pris, som då kunde betingas på grund av den oerhörda brist på detta område, som då rådde.

Nu ber jag till sist — och därmed skall jag sluta — få uttala min tacksamhet över, att hans excellens herr statsministern ännu en gång på regeringens vägnar betygat, att kommissionerna skola avvecklas så fort som möjligt. Och någon annan önskan kan icke rimligtvis någon ansvarsmedveten affärsmän framställa. Ty att svårigheter här föreligga är ju uppenbart för var och en, som något inträngt i förhållandena. Men jag tror också, att det stora intresse, som hans excellens herr statsministern och för övrigt hela regeringen visat detta spörsmål i de tider, som gått, icke i något avseende får slappas. Ty att det finns krafter i rörelse, som gärna såge dessa kommissioners kvarblivande, ja, det har ju t. o. m. herr Röing vittnat om. Även jag tackar Gud den dag kommissionsväsendet kan helt avskrivas och skall icke sakna det på något sätt.

Men på tal om denna avveckling har just en av mina kamrater ifrån Gottland påpekat en sak. Jag har i min hand en tidning — det är tidningen Gottländingen för onsdagen den 19 februari — däri förmäles, att vid en auktion på hästar ute på Gottland bränslekom-

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

missionen inropat 26 sådana, som skulle transporteras över till Stockholm för framforsling av bränslekommissionens ved. Ja, när det gäller denna inrättning, undrar jag, om icke det bästa sättet vore att realisera alltsammans på öppen och offentlig auktion fortast möjligt, så att vi sluppe ifrån det någon gång i stället för att inveckla det mera på det sätt, som denna notis förmåler om.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Vid den diskussion, som här förevarit efter hans excellens herr statsministerns nära timplånga anförande, har jag tyckt mig finna en fullgod anledning att erinra om ett uttalande, som hans excellens herr statsministern för nu snart fem år sedan fällde vid en interpellationsdebatt här i kammaren.

Herr Nils Edén yttrade den 5 juni 1914: »Den nu förda diskussionen» — det var efter en interpellations besvarande — »förefaller mig först och främst giva anledning till en almän reflexion, som jag tror, att mången gjort även vid föregående debatter, efter en besvarad interpellation, nämligen att det vore synnerligen tacknämligt, om vederbörande statsråd ville ha godheten att verkligen framlägga corpus delicti, det avgivna svaret, så, att kammarens ledamöter kunde få taga full kännedom om ordalagen, när debatten skall föras.»

Sedan vi hört den villrådighet, som hans excellens herr statsministerns yttrande i dag tycks hava åstadkommit även hos vissa av hans egna meningsfränder, förefaller det mig, som om det kanske hade varit lyckligt, om hans excellens vid detta tillfälle velat följa den maxim, han vid det återopade tillfället uppställde för hans excellens statsminister Hammarskjöld. Det är ju möjligt, att denna villrådighet i så fall hade varit skingrad.

Emellertid vill jag framhålla, att det naturligtvis icke var idel oklarhet i hans excellens herr statsministerns anförande. Man vann genom detta anförande klarhet i vissa omständigheter, en klarhet, som var rätt kärkommen. Man fick sålunda i hans excellens' svar till interpellanten ett erkännande att de publikationer, som hittills brukat utkomma, icke äro tillräckliga, utan att allmänheten och riksdagen hava att vänta en utökning i omfånget av dessa publikationer i form av, efter hans excellens' yttrande att döma, synnerligen värderika promemorior och generalberättelser. När hans excellens herr statsministern meddelade detta, och när jag sedan hörde herr Lithander framföra sin tacksamhet till hans excellens för det avgivna svaret, kom det för mig, att det kanske icke hade varit obilligt, om även hans excellens herr statsministern till herr Lithander hade framfört ett uttryck av tacksamhet, för att herr Lithander berett hans excellens tillfälle att giva offentlighet åt dessa meddelanden och en vidare överblick över kommissionsväsendet under den sist förflutna tiden. Jag vill be att få påpeka, att hans excellens uttryckligen anförde, att det var med anledning av herr Lithanders skrivelse, som herr statsministern hade till sig införskaffat dessa promemorior, som nu skola väsentligt utvidga vår kunskap om kom-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

missionernas angelägenheter. Och om icke herr Lithander kommit med sin skrivelse från nästlidne september och framställt sin interpellation, hade måhända riksdagen förblivit i okunnighet om dessa ganska viktiga förhållanden. På den grund måste jag säga, att såväl riksdagen som hans excellens herr statsministern borde till interpellanten framföra uttrycket av en ganska djupt känd tacksamhet. Men om förhållandet kanske är det, att herr statsministern är en alldeles för högt uppsatt dignitär för att kunna stå i någon som helst personlig tacksamhetsobligation, så kan jag för min del be få uttala ett tack till interpellanten.

Vad själva sakfrågorna beträffar, vill jag säga, att hans excellens herr statsministern i sitt svar syntes mig vilja på de konstitutionella problemen anlägga en väl utpräglat formalistisk synpunkt. Han påpekade, att ju riksdagen i hävdvunna och lagliga former har rätt till behörig kontroll. Det talades om kontroll genom konstitutionsutskottet, och om kontroll genom statsrevisorerna och statsutskottet. Jag vill då påpeka för eder, mina herrar, att det länge inom den statsrättsliga diskussionen varit en känd olägenhet, att den konstitutionella kontrollen genom konstitutionsutskottet icke fullt täcker den kontroll, som statsrevisorerna och statsutskottet utöva. Jag behöver ju icke erinra herrarna därom, att konstitutionsutskottets granskning kommer omedelbart efter det år, granskningen avser, medan statsrevisorernas granskning för samma år kommer först efter den riksdag, vid vilken ifrågavarande konstitutionsutskott fungerat; och först vid den därpå följande riksdagen kommer statsutskottets granskning av statsrevisorernas berättelse över nämnda granskning. Alltså, mina herrar, här har hans excellens herr statsministern liksom velat låsa fast ett olyckligt och ofta påtalat förhållande. Jag menar, att det borde för denna demokratiska regering varit ett synnerligen kärkommet tillfälle att åtminstone i förevarande fall söka råda bot på denna svåra olägenhet och bereda riksdagen tillfälle att verkligen få se dessa räkenskaper, varom här är fråga, och åstadkomma, att den åtrådda effektiva kontrollen för en gångs skull kunde bli en verklighet. Det hade verkligen i denna punkt varit en vinst, herr statsminister, för den konstitutionella utvecklingen, som ministären kunnat inhösta åt den svenska riksdagen.

Jag har endast velat göra denna lilla anmärkning, och vill därefter framhålla, att ministären enligt statsministerns egna ord ingen plan äger för kommissionernas avveckling. Det är ett synnerligen beaktansvärt meddelande, en upplysning av ganska högt värde, ty då framstår det i trontalet uttalade önskemålet endast såsom ett platoniskt önskemål. Man kan få klarhet om det praktiska framtidsvärdet i ett sådant platoniskt önskemål genom att erinra om, att det precis lika gärna kunde uttalats av den Hammarskjöldska ministären på hösten 1914, då kommissionsväsendet började. Ty det är klart, att redan då önskade man att bli av med detsamma så fort som möjligt, och alltså ber jag att få konstatera, att, eftersom det i trontalet uttalade önskemålet icke varit tillräckligt starkt och livligt omfattat för att förmå ministären till att utarbeta en plan för dess rea-

liserande, detta önskemål, trots allt, saknat verkligt praktiskt värde och närmast haft tycke av en poetisk deklamation med politiskt syfte.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Slutligen ber jag att få fastslå, att genom partiernas program och utav den offentligt förda debatten i pressen och även i denna kammare är det allmänneligen känt, att från alla partiers sida finnes en bestämd anslutning till den önskan, att kommissionsväsendet snarast måtte avs'utas. Det är alltså att slå fast, att regeringen kan aldrig på något sätt, såsom man ganska nyligen i ett fall fått bevittna, krypa bakom något riksdagsuttalande för ett bibehåll'ande av kommissionerna, utan på regeringens ansvar falla helt och hållet de missgrepp och missförhållanden, som hädanefter eventuellt kunna bli en följd av kommissionernas fortsatta verksamhet en enda dag längre än nödvändigt är.

Hans excellens herr statsministern E d é n: Herr talman! Den siste ärade talaren har haft den älskvärdheten, som han redan under de sex å sju veckor, under vilka han suttit i kammaren, tycks ha hunnit utveckla till praxis, att vilja ge mig en särskild liten lektion på olika områden. Bl. a. har han behagat beröra, hur jag borde uppfattat mitt förhållande till herr Lithanders interpellation. Den ärade talaren ansåg, att jag borde uttrycka min tacksamhet till herr Lithander, för att denne varit så vänlig att interpellera mig, så att jag fått tillfälle att åstadkomma vissa utredningar. Jag har ännu icke hört, att något statsråd har brukat vara särskilt tacksam för interpellationer; sådan är verkligen icke statsrådets arbetsbörd, att man ser interpellationer med någon särskild glädje. Men jag har gjort mitt bästa att giva sakliga upplysningar med anledning av den nu framställda interpellationen, och om detta kan vara till någon behållning, vilket jag tror det kan bli bl. a. för herr Forssell, så kan ju i stället denne själv tacka herr Lithander. — För min del har jag för övrigt en särskild anledning att icke på sådant sätt harangera herr Lithander, och det är den, att jag fruktar, att när promemoriorna komma att tryckas, så kommer herr Lithander i sin ordning att icke känna sig allt för tillfredsställd med att han väckt denna sin interpellation.

Den ärade talaren på Stockholmsbanken erinrade vidare om ett yttrande av mig för åtskilliga år sedan angående vad som kan vara tacknämligt vid avgivandet av svar på en interpellation, nämligen att, som jag tror ordalagen föllo, när en diskussion med anledning av vederbörande statsråds svar skall föras, själva detta interpellationssvar föreligger för dem, som vilja taga del av detsamma. Jag ber att få säga, att så är nu förhållandet: mitt interpellationssvar föreligger, ehuru jag tyvärr icke har mer än ett exemplar, och det står till tjänst för herr Forssell och dem, som vilja se det. — Så har jag alltid ordnat saken, när jag avgivit svar på interpellationer! Jag har haft svaret här på min bänk, och det har alltså stått till tjänst för vem som helst. Detta var det enda önskemål, som jag uttryckte 1914, och det önskemålet är uppfyllt. Herr Forssell missförstår fullständigt de ord, som vid det tillfället användes, när han tycks i dem vilja lägga in att

Svar å
interpellation.
(Forts.)

det skulle ha varit min mening, att interpellationssvaret skulle meddelas interpellanten och allmänheten i förväg. Något sådant har jag naturligtvis icke sagt, och en så besynnerlig mening har jag icke kunnat hysa.

Samme talare behagade finna, att jag hade en formalistisk syn på vissa konstitutionella problem, då jag uttryckte såsom min mening, att någon särskild granskning ifrån riksdagens sida utöver den, som riksdagen i lagstadgad form redan bedriver, såvitt jag kunde bedöma, icke kan etableras över kommissionernas verksamhet. Det skulle intressera mig att höra, hur denne talare med sin upphöjda frigjordhet från formalistiska hänsyn skulle vilja etablera en sådan särskild granskning. Jag fruktar, att han kommer att stöta på så starka hinder i våra grundlagars uttryckliga bestämmelser, att han nödgas uppgiva det försöket. En annan sak, såsom jag också uttryckligen framhållit i mitt interpellationssvar, är, att jag och hela regeringen med allra största nöje vilja bidra till att framlägga det material, som kan framläggas, för att göra den lagstadbade granskningen saklig och effektiv; men det är något annat än att åstadkomma en särskild prövning — ingen vet vilken. Vad som däremot icke är formalism, utan någonting helt annat, någonting som jag icke gärna vill karakterisera med dess rätta namn, är det, att den ärade talaren lyckas komma fram till det antagandet, att jag skulle vilja låsa fast förhållandet mellan konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen å ena sidan, och framläggandet av statsräkenskaperna och dylikt å andra sidan. Jag har icke alls yttrat mig därom, huruvida de nuvarande formerna för granskningen äro tillfredsställande. Jag har varit med så pass länge i riksdagen och vid den konstitutionella granskningen, att jag torde känna till ofullkomligheterna på detta område väl så grundligt som herr Forssell, men jag känner även, vad som var och en som berör detta kapitel borde känna, de mycket stora svårigheter, som det möter att försöka lägga om denna granskning på mera tillfredsställande sätt, så länge man nämligen i fråga om hela utgångspunkten för statsrådets ansvar måste bygga på statsrådsprotokollen såsom grundläggande dokument. Jag skulle ingenting bättre begära, än om vi här kunde komma till en förbättring av riksdagens kontrollerande verksamhet, men ännu har, såsom man kan se i vilken handbok som helst, ingen lyckats lösa den knuten. Jag lyckönskar den ärade talaren på Stockholmsbänken till det trägna arbete, han, efter programförklaring i dag säkerligen kommer att nedlägga på denna uppgift.

Herr Forssell fann sig kunna konstatera, att vi inom regeringen icke äga någon plan för kommissionernas avveckling — vilket är riktigt, om man nämligen fattar o:det plan så, som det tydligen fattas av interpellanten; men när herr Forssell anser sig kunna härav dra den slutsatsen, att hela uttalandet i trontalet om avvecklingen endast var »platoniskt» — ja, jag tror t. o. m., att han i en annan vändning begagnade uttrycket »poetiskt» — då förefaller det mig vara en något egendomlig användning av ord och begrepp. Han och hela kammaren ha dock alldeles nyss av min redogörelse för ut-

förda eller pågående och förberedda avvecklingar funnit, att detta »platoniska» uttalande omsatts i de mest påtagliga verkligheter på området. När avvecklingen fortgår med beslut efter beslut av verkligt ingripande natur — man kan ofta säga ett helt knippe i veckan — då förefaller det mig, att här är det en verklig och effektiv avvecklingsprocedur, som försiggår. Vill herr Forssell sedan tala om regeringsförklaringen i trontalet såsom platonisk, så vare det hans ensak, det är ej hans enda egendomlighet i sitt språkbruk här i kammaren.

Detta om denne senaste talares inträdande i debatten. Men härjämte ännu några ord med anledning av vad från ett par håll för övrigt förekommit.

Jag skall först be att ännu en gång få understryka, vad jag sökt framhålla i mitt svar till interpellanten, nämligen att denna interpellation utmynnade i vissa bestämda frågor: om man kunde vänta en redogörelse av det slaget, en uppgift av det slaget, en utredning av det slaget på riksdagens bord vid ett tidigt stadium av riksdagen, i och för en särskild granskning? Det var på *de* frågorna jag hade att svara, men jag hade *icke* att redogöra för, hur avvecklingsfrågorna i detalj eller på varje område för närvarande stå. Det var icke en praktisk diskussion om avvecklingsplanen, som herr Lithander, att döma av interpellationens avfattning, ville åstadkomma, utan han ville veta, huruvida vissa aktstycken från regeringen kunde framläggas. Därav följer, att svaret också måste syssla med just den frågan, och jag skulle tro, att när man verkligen genomgår detta svar och ställer det vid sidan av interpellationen, skall det bli mycket svårt att kunna vidhålla, att de önskemål, som interpellanten i sina frågor uppställt angående dylika dokumenters framläggande, över huvud kunnat komma i fråga att förverkligas.

Emellertid har man, såsom varit att förutse, under diskussionen glidit en smula över från de egentliga interpellationsfrågorna till vissa detaljer av själva kommissionsförvaltningen och den pågående avvecklingen. Jag skall icke gå in uti en mera omfattande diskussion härom, redan därför att det ju är klart, att detta skulle leda över till områden, där det är svårt att nu föra en sådan diskussion med behållning, på grund därav, att vi ha för litet aktstycken framför oss här och att ju saken egentligen icke föreligger till behandling. Men jag kan dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att innan den ärade talaren på Jönköpingsbanken gav sig in på ett sådant yttrande, som han nu hade, så skulle han haft mycket starka skäl att förut taga litet närmare kännedom om de faktiska förhållandena. Jag befarar verkligen, att den ärade talaren kommer, om han låter sitt yttrande i denna del stå ojusterat, få mycket svårt att verifiera detta yttrande gent emot fakta.

Huru det kan vara rimligt, att den ärade talaren kom fram med siffror, som skulle gå ut på, att hushållningskommisjonen enbart på kaffe skulle förträna 10 miljoner kronor om året, det begriper jag inte. Det är alldeles felaktigt, herr Hamrin, det kan icke vara tal om annat. Denna siffra får herr Hamrin vara så god och kollationera, så skall han finna, att den är fullständigt gripen ur

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

luften. På samma sätt måste det, om jag uppfattade hans ord riktigt, förhålla sig med hans uttalanden om sockret. Det var svårt för mig att följa med anförandet i denna del, men jag skulle förmoda, att talaren sammanställt å ena sidan de utgångspriser, som finnas för det inhemska sockret, och å andra sidan de partiförsäljningspris, som tagas för det importerade sockret, det importerade sockret kostar i inköp helt andra belopp än det inhemska. Det socker, som han talade om, är förmodligen utländskt importerat socker, då det kunnat komma upp till så höga belopp, som han angav. I varje fall går det icke att föra en diskussion i saken med så bräckligt material, som den ärade talaren hade. Vill man riktigt se, huru betänkligt svaga sådana här detaljmärkningar bli, när man väl verifierar dem, så kan man hänvisa på det exempel, som den ärade talaren framdrog beträffande teet. Talaren säger, att teet kostar 10 kronor i handeln, men att han själv åtager sig att offerera det till en tredjedel av detta pris. Detta sista åtagande tror jag den ärade talaren får litet svårt att utföra, icke därför att det icke skulle finnas te och numera även billigt te, utan därför att vi, såvitt jag känner, redan tagit ut den teimport, som vi enligt handelsavtalet ha rätt att taga ut, och att därför hela tefrågan av det skälet icke är vidare aktuell. Men vidare: *churu* teet kostar 10 kronor i detaljhandeln, så är det just de köpmän, som sälja detta te — jag förmodar särskilt grossister, kanske också detaljhandlare — som nu icke ens äro belåtna med detta pris. Och dock kan jag upplysa — såsom i går händelsevis meddelades vid en för andra ärenden inträffad överläggning i statsrådsberedningen, att folkhushållningskommissionen för sin del lämnat ut teet till ett pris av 5 kronor 85 öre, och såunda vinstmarginalen för grossister och detaljhandlare belupit sig till 4 kronor 15 öre per kilogram. Under sådana omständigheter tror jag, att man skall tala rätt tyst om, att det skulle vara folkhushållningskommissionens fel, att teet hålles uppe i för högt pris. Vad som för närvarande yrkas från tehandlarna är ju, att det skall bli ännu dyrare, el'er ock att folkhushållningskommissionen skall taga ren förlust på det te, som den varit tvungen att importera på den tid, då priserna voro höga — allt detta för att affärsmännen skulle få större vinst.

Ja, mina herrar, så förhåller det sig med dessa detaljexempel. Det kan vara nog sagt om dem, och jag skall icke ytterligare fördjupa mig i dem. Jag skall icke heller följa herr Lithander genom de olika randanmärkningar, som han fogat till mitt anförande. Vad jag haft att säga om interpellationen är redan sagt. Jag skall nöja mig med att till slut anmärka, att herr Lithander icke alls har skäl till de utrop, som förekommo i de senaste delarna av hans anförande. Först det utropet: »kommissionernas snabba avveckling är ingen bagatell!» Nej, mina herrar, herr interpellant och ni andra, den är verkligen ingen bagatell, det vet var och en, som har något att göra med denna i allra högsta grad svåra och betydelsefulla och på samma gång trängande procedur. Den har icke heller uppfattats eller behandlats som någon bagatell från regeringens sida, men väl skulle

man kunna säga, att de, som nu med så lätt hjärta och hastig tunga äro färdiga med att dekretera, att det och det borde vara gjort, just de taga detta allt för bagatellartat. På samma sätt med den andra utropssatsen: »det svenska folket längtar bort från de förhållanden, som krigstidskommissionerna skapat.» Interpellanten har så oändligt rätt i detta. Men jag kan säga, att i denna svenska folkets längtan instämmer helt och fullt även Kungl. Maj:ts nuvarande regering. Skulle det vara så, att man icke på andra områden finner en fullständig enighet mellan regeringen och hela det svenska folket, så finns den åtminstone på det område, som det här gäller; vi alla längta i lika hög grad bort från dessa förhållanden. Men det är icke med sådana allmänna känsloutbrott, man löser dessa svårigheter. Regeringen har skyldighet att se till, att avvecklingen går så fort som möjligt, men även så, att den icke kommer att leda till stockning eller kris på något viktigt näringsområde genom okloka och brådstörtande mått och steg. Vi ha också skyldighet att se till, att avvecklingen går så, att de ekonomiska riskerna för staten icke bli större än de behöva bliva. Detta är de två hållhakar, som finnas i den allmänna entusiasmen för avvecklingsarbetet, och ingen av de hållhakarna lär kunna jävas av interpellanten eller någon annan. Skulle vi icke då kunna slippa att åtminstone i denna kammare se talare slå in öppna dörrar med sina allmänt avfattade önskningsar, att krigstidsförvaltningen snart måtte bliva slut? Det önska vi med.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Jag måste redan nu försäkra hans excellens, att jag icke kommer att korrigera någon av de uppgifter, som jag lämnat i mitt förra anförande, detta först och främst därför, att jag icke brukar vid justeringen anteckna något annat än vad jag sagt i kammaren. Och denna gång har jag verkligen icke alls någon anledning att korrigera de uppgifter, som jag lämnat, ty jag är fullt förvisad om, att de äro riktiga från början till slut.

Hans excellens herr statsministern gjorde sig dock kanske skyldig till en liten missuppfattning av mitt exempel rörande kaffet, ty han anförde endast den siffra, som utvisade totalförtjänsten av kaffe-försäljningen under förutsättning av den nuvarande ransonerings och de nuvarande priserna per år. Jag sade nämligen, att med den nuvarande ransonerings och med härsevn till de nuvarande priserna jämförda med inköpspriserna, blev förtjänsten 800.000 kronor per månad eller 10 miljoner kronor per år. Jag vet, ers excellens, att på folkhushållningskommissionens handelsavdelning har från visst håll, som jag även kunde angiva, inköpts ett mycket, mycket stort parti kaffe, och detta har kostat 1 krona 65 öre per kilogram. Detta kaffe har folkhushållningskommissionens handelsavdelning sålt till engrossister för 2 kronor 45 öre. Jag kan icke finna annat än att skillnaden här utgör 80 öre per kilogram. Jag räknar då med 5 miljoner konsumenter här i Sverige och drar därvid ifrån 1 miljon barn, som icke ha rätt att få kaffekort. Men å andra sidan utgå till våra restauranger utanför ransonerings betydande kvantiteter. Men veta herrarna, vad dessa senare få betala för denna vara? Jag är

Svar å
interpellation.
(Forts.)

visserligen icke säker på dess inköpspris, men jag antager, att den kostar 2 kronor upp till, låt oss säga 2 kronor 50 öre. Jo, de få betala 6 kronor per kilogram för denna vara.

Lika säker är jag i mitt påstående, när det gäller folkhushållningskommissionens sockeraffärer. Jag har icke, ers excellens, förblandat priset på vårt svenska socker och priset på det utländska, och har sålunda ej utgått från att det socker, som här användes för industrier och restauranger skulle vara inländskt. Det är ju så, att åtminstone till industrierna tilldelas för närvarande utländskt socker, och för övrigt böra ju de herrar ledamöter av kammaren, som äro bosatta i Skåne, ha någon kännedom om vad t. ex. det danska råsockret för närvarande kostar. Tro herrarna, att det kostar sådana pris att man här behöver taga 1 krona 90 öre för detsamma? Jag har icke lyckats, sedan jag fick kännedom om, att hans excellens i dag skulle besvara herr Lithanders interpellation, att få reda på sockerpriserna i Köpenhamn, ehuru jag gjort verkliga ansträngningar därför, men jag tänker mig, att sockret där icke gärna kan kosta mera än 60 eller 70 öre eller något sådant. Det kostar emellertid, när det säljes genom folkhushållningskommissionen, 1 krona 90 öre, vartill kommer ytterligare, som jag redan erinrat, en accis å 50 öre.

Slutligen för att taga det tredje och sista exemplet, är jag härutinnan villig att göra ett litet medgivande i anledning av den kritik, som hans excellens riktade mot mitt exempel angående teet. Men det gäller icke sak utan närmast form. Nu såg jag, att hans excellens erhöi en uppgift från chefen för jordbruksdepartementet angående ifrågavarande pris, men jag tillåter mig att tvivla på, huruvida denna uppgift heller är riktig, ty jag tror, att priset är 6 kronor 15 öre. Är icke detta vad vi betala för teet? Åtminstone vill jag minnas det från de cirkulär från handelsavdelningen, som jag själv har i min besittning. Men då vill jag tillägga, att till detta pris kommer den dyrbara paketeringen, som icke alls nämnes, men som bör tagas i beräkning, när man talar om att denna marginal från 6 kronor 15 öre och upp till 10 kronor är väl stor. Och denna vinstmarginal fördelas, som herrarna väl förstå, dels på dessa engrossister och dels på minutörerna. Men sedan kommer som en kardinalpunkt, att varken engrossister eller minutörer ha det allra minsta att säga, när det gäller att bestämma denna marginal, utan det blir statens myndigheter, d. v. s. folkhushållningskommissionen, som själva bestämma priserna. Sålunda kunna icke engrossister och minutörer klandras för, att man här lagt på de oskäligen pris, som jag förut framhållit.

Herr talman! Det anförande, som jag höll här nyss kommer att stå kvar i protokollet utan någon som helst justering i sak.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Petersson*: Jag skall be att få begagna tillfället att lämna en upplysning till herr Hamrin, då han särskilt apostroferade mig, för att jag skulle lämnat uppgiften om kommissionens pris å te 5 kronor 85 öre. Denna uppgift fingo både jag och hans excellens herr statsministern

i går av föreståndaren för folkhushållningskommissionens handelsavdelning. Huruvida han eller herr Hamrin har bäst reda på dessa siffror, tillåter jag mig icke uttala någon mening om, men för min del litat jag tills vidare på den uppgift, som jag fått av chefen för handelsavdelningen inom folkhushållningskommissionen.

Men när herr Hamrin vidare talar om sockret och tycker, att det pris, till vilket folkhushållningskommissionen säljer detta socker, är orimligt dyrt i förhållande till inköpspriset, och han talar därvid särskilt om inköpspriset å det danska sockret, så beklagar jag, att jag för ögonblicket icke kan säga siffran för det pris, som detta socker kostar och som folkhushållningskommissionen fått betala, men så mycket är jag säker om, att detta pris ligger långt avlägset från de fantasipris, som herr Hamrin meddelade.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag har endast begärt ordet för att giva en kort replik. Jag ber att få påpeka, att den omständigheten, att herr Hamrin kunnat komma med uppgifter, som herr statsministern sökt med så mycken skärpa vederlägga, den omständigheten måste väl i alla fall ådagaläggas, att här icke varit tillräckligt med klarhet över kommissionsförvaltningen, och om den större klarhet, som herr Lithander efterlyst, förut förefunnits, så hade man sluppit att höra sådana villoläror, som enligt hans excellens statsministern herr Hamrin lär ha utspritt.

Hans excellens herr statsministern ville erinra mig om min konventionella skyldighet att tacka herr Lithander. Jag vill då erinra hans excellens, att mina ord föllo sig ungefär så, att då hans excellens måhända kände sig som en för högt uppsatt ämbetsman för att frambära sin tacksamhet till en enskild medlem av kammaren, så ville jag för min del uttala en sådan tacksamhet, så att jag behövde alls icke någon pedagogisk handledning, huru man bör uppträda.

Vad vidare angår hans excellens herr statsministerns uttolkning av sitt yttrande år 1914, så måste jag säga, att skall man tolka hans excellens herr statsministerns ord, som han då fällde, på det sätt, som han nu vill, så kan man kort och gott säga, att då hade de orden ingen mening alls. Ty herr Nils Edéns ord föllo uttryckligen så, att han hade velat, att statsrådet skulle framlägga det av-givna svaret på det sättet, att kammarens ledamöter kunde få taga full kännedom om ordalagen, när debatten skall föras. Det är ju emellertid alldeles tydligt, att hans excellens herr statsministern Hammarskjöld icke stod och höll sitt anförande inför en tom kammare, i vilken kammarens ledamöter sedan strömmade in, utan kammarens ledamöter suto ju och åhörde statsminister Hammarskjölds svar den gången alldeles så, som vi nu suttit och hört statsminister Edéns, så att om herr Edén då menade någon kritik med den innebörd, som han nu vill inlägga i sitt yttrande, så var den fullständigt meningslös, ty då uppfyllde ju excellensen Hammarskjöld de fordringar som excellensen Edén nu påstår, att han då framställde. Det enda, som skulle kunna giva en förnuftig mening åt den tolk-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
nterpellation.
(Forts.)

ning, som herr statsminister Edén nu giver åt sitt dåvarande yrkande, skulle väl vara, att excellensen Hammarskjöld vid det ifrågavarande tillfället helt improviserade eller extemporerade sitt svar utan att hava det skriftligt avfattat. Men detta kan ju bliva föremål för undersökning.

Vad vidare angår frågan om kontrollen genom statsutskottet och genom konstitutionsutskottet, så vill jag påpeka, att när jag hör regeringens brinnande längtan att åstadkomma en rättelse i detta avseende, så behöver jag icke egentligen vidare bekymra mig om den saken, utan då har man snart, förmodar jag, att motse förslag i den riktningen. Men när nu frågan gäller kommissionsväsendet, så skulle man ju kunna tänka sig, att om *kommissionernas* räkenskapsår sattes exempelvis till den 1 juni, så skulle deras räkenskaper kunna läggas fram för statsrevisorerna vid deras sammanträde på hösten, och sedan skulle för kommissionernas del åtminstone statsutskottets granskning och konstitutionsutskottets granskning kunna sammanfalla.

Till slut bad hans excellens herr statsministern att få hänvisa till de åtgärder, regeringen vidtagit, och dessa skulle då visa det allvarliga i ministärens i trontalet uttalade önskemål. Jag vill då påpeka, att man ju kan ha anledning att ställa sig i viss grad skeptisk, när man hör hans excellens herr statsministern dock till förmån för kommissionerna framföra uttalanden från köpmannakretsar, som t. o. m. hans excellens' trofaste beundrare herr Röing måste karakterisera på det sätt, han gjort. När man alltså å ena sidan finner, att ministären icke äger någon plan för kommissionsväsendets avveckling och å andra sidan märker att den tvärtom rentav till dess *försvar* andrager ett synnerligen betänkligt argument, då må man verkligen ha rätt att uttala vissa välgrundade tvivelsmål i dessa stycken.

Hans excellens herr statsminister Edén: Blott ett par ord till, icke för att jag tror, att de göra verkan på vederbörande, men i sakens intresse. Skulle icke herr Forssell ändå kunna gå med på, att det är, låt mig säga motsatsen till vederhäftighet, att, när man talar om den konstitutionella kontrollen och önskvärheten av dess förbättrande, blott i en hastig vändning dekretera: det kan ju ske genom att räkenskapsåret ändras till att börja den 1 juni, eller 1 juli. Just detta problem om räkenskapsårets omläggning har man nu sedan flera år tillbaka varit sysselsatt med att överväga icke blott inom regeringen utan också inom förvaltningen, och det har talats om det i utredningskommittéer i olika sammanhang. Men det problemet löses verkligen icke blott genom att herr Forssell står upp och talar om det här, utan för en omläggning av budgetåret krävas en hel del mycket svåra övergångsåtgärder, vilka man verkligen icke har haft någon möjlighet att åstadkomma under dessa år. Den delen av det konstitutionella kontrollproblemets lösning har, som sagt, intresserat icke blott denna regering utan såvitt jag känner

även andra regeringar, men man har icke haft någon möjlighet att komma fram till utarbetade förslag ännu.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Vad herr Forssell tillåter sig att tolka in i mitt yttrande för några år sedan skall jag rätt och slätt avvisa med det enkla påpekandet, att jag väl torde själv vara den mest berättigade att säga, vad jag då menade och vad jag mycket väl minnes, att jag menade. Anledningen till mitt yttrande var nämligen den, att under diskussionen vid det tillfället hade uppstått olika uttolkningar av vissa ord i ett interpellationssvar av den dåvarande statsministern. Jag påpekade då, att det skulle vara önskvärt, om man finge se själva dokumentet framför sig, under det att diskussionen pågår. Om det bleve tillgängligt, så behövde ju icke olika ledamöter av kammaren sins emellan stå och tvista om vad den svarande ledamoten av statsrådet hade sagt och vad han icke hade sagt. Detta önskemål var det, som jag då uttryckte. Jag minnes fullkomligt väl, att jag aldrig avsåg, att vederbörande skulle framlägga svaret i förväg. Det av mig uttalade önskemålet föreligger nu uppfyllt, ty alltsedan jag fick någon interpellation att besvara i kammaren har, ehuru måhända ingen har kommit att fråga mig därom, mitt maskinskrivna exemplar av svaret stått till tjänst. Från och med denna dag vet även herr Forssell, att så är förhållandet.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Jag skall blott lämna kammaren en liten upplysning. Med anledning av den uppgift, som nyss lämnats av herr Hamrin, har jag från vederbörligt håll försökt få reda på, hurulant förhållandet är. Det exemplifierar i själva verket, hur försiktig man skall vara att godtaga sifferuppgifter så där utan vidare. Nu var herr Hamrins siffra 6 kr. 15 öre, men han upplyste icke, att det rabatteras 5 % på svinn, och sålunda kommer man ned till 5 kr. 85 öre. Båda herrarna hade alltså i viss mån rätt, men herr Hamrin lämnade icke den uppgiften, att det gives 5 % på svinn.

I övrigt har det ju varit långa förhandlingar mellan köpmännen och vederbörande avdelning för att åstadkomma så låga pris som möjligt. Det beräknas, att köpmännen få en krona netto per kilogram. På det hela är detta tillräckligt mycket, och om man skulle gå ned till ett lägre belopp, skulle detta möta åtskilliga svårigheter.

Herr Månsson i Hagaström: Jag skall blott be att få lämna en upplysning.

Efter min mening har i denna kontrovers om sockret herr Hamrin alldeles rätt. Jag har icke hunnit taga reda på några nya siffror, men den 11 januari är Londonnoteringen på socker, inberäknat tull, följande per centner: vanligt socker 55 shillings 6 pence, kristalliserat 57 shillings 8 pence, kristall 57 shillings 9 pence, kuba 64 shillings 9 pence, krossocker 57 shillings 9 pence, kristall, vit 57 shillings 9 pence, annat än vitt 55 shillings 6 pence. Uttryckta i kronor per 100 kg. bli priserna följande: vanligt socker 97 kr. 35 öre, kristalliserat 102 kr. 57 öre, kristall 102 kr. 72 öre, kuba 114

Svar å
interpellation.
(Forts.)

kr. 46 öre, kross- 102 kr. 72 öre samt vidare samma siffra hela vägen ned ända till annat än vitt, varpå priset blir 97 kr. 35 öre. Om jag därifrån drager den tull på socker, som för närvarande finnes i England och som utgör ej mindre än 44 kr. 84 öre per 100 kg. till bekostande av krigskostnaderna, så finner jag, att med avdrag av tullen blir det verkliga priset per kg. med avrundning av delar av ören upp till hela ören följande: kristallsocker 58 öre, kuba 69 öre, kross- 57 öre, kristall, vit 57 öre och annat än vitt 53 öre.

Vad vidare beträffar frakten, så har jag icke heller för dagen siffror därpå, men jag har fraktsiffrorna för 14 dagar sedan, och de utgjorde då per ton från England till Argentina 62 shillings 6 pence per ångare och 50 shillings för segelfartyg. Det bör alltså göra allra högst en frakt och försäkring, sedan kriget upphört, av 5 öre per kg. från Kuba till England. Jag är alltså övertygad om, att sanningen i detta fall var på herr Hamrins sida.

Det är blott detta jag velat upplysa om.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till orda, men det är uppenbart, att jag måste känna mig starkt berörd av det yttrande, herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet här hade, och jag erkänner gärna, att det kanske var olämpligt av mig att åberopa herr statsrådets meddelande till hans excellens herr statsministern angående denna sak.

Sedan har emellertid herr sjöministern här erinrat om vad som kan vara grunden till den lilla skillnaden emellan våra uppgifter. Därvidlag skulle jag dock vilja vädja till kammaren, om det icke var jag, som hade rätt. Herr sjöministern upplyste om, att 5 % borträknas på svinn. Alltså kostar varan 6 kr. 15 öre, ehuru 5 % borträknas. Förklaringen är plausibel, och uppgifterna på båda hållen bliva sålunda riktiga. Härutinnan råder sålunda ingen meningskiljaktighet.

Vi ha emellertid nu kommit alldeles ifrån själva ämnet, nämligen den fråga, som berördes både i interpellationen och i det svar, hans excellens herr statsministern lämnade, frågan, huruvida icke riksdagen skall ha någon möjlighet att överblicka och få kännedom om den extra beskattning, som ligger i kristidskommissionernas verksamhet. Vi behandla dock här ingående posttaxor, järnvägstaxor och mycket annat sådant; ända in i minsta detalj få vi tillfälle att granska föreslagna höjningar m. m. sådant, och dessa röra sig dock ofta om jämförelsevis obetydliga belopp. Men när det gäller kristidskommissionernas beskattning, då ligger saken fortfarande på det sättet, att vi icke alls äro i tillfälle att tränga in i frågorna och t. o. m. när vi diskutera dem så, som vi gjort i dag, så lämnas det ganska varierande upplysningar om det ena och det andra. Så var t. ex. fallet med vad herr statsrådet talade om sockret. Jag vet, att en firma, vars namn jag sedan gärna skall nämna för statsrådet, har ett sockerparti liggande i utländsk hamn och haft det så länge och skulle kunna taga hit det samt sälja det, efter det tull och frakt och alla kostnader betalats, för omkring 1 kr. per kg. Jag vågar

säga detta därför, att jag talade vid vederbörande köpman för kanske en månad sedan. Han gjorde ansträngningar att få in partiet, men det lyckades icke. Det skulle alltså kostat omkring 1 kr. per kg., och nu får allmänheten betala 2 kr. 50 öre. Såvitt jag förstår, bortgår från denna stora skillnad icke mer än 10 öre och naturligtvis fraktkostnaden ut till landsorten. Men det är dock en så stor skillnad, som här kommer fram och så stora belopp saken gäller, att detta pekar hän på vad jag nyss sade, att vi dock icke böra klandras alltför starkt, om vi kräva litet större klarhet i dessa saker än hittills.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Under den överläggning, som förts, har man velat föra fram den meningen, att kontrollen över kommissionerna försumrats från Kungl. Maj:ts sida. Dessa uttalanden synas mig mindre väl grundade, om man nämligen vill närmare undersöka vilken befogenhet överrevisorerna utrustats med. Vid tidpunkten för dessa revisorers tillsättande, blev jag en dag uppkallad till min företrädare i ämbetet, och anmodad att ingå som parlamentarisk ledamot av överrevisionen. Det program, som min företrädare i ämbetet skisserade för överrevisorernas arbete, sammanföll mycket nära med det program, som vi hade såsom ledamöter uti civilkommissionen. När herr Hamrin önskade en civilkommissionen, så tyckte jag i mitt stilla sinne, att skall den nuvarande regeringen göra den ändringen i den föregående regeringens anordningar, att den döper om överrevisorerna till civilkommission, så är det en mycket enkel åtgärd, men jag kan icke tro, att saken i och för sig därmed blir ändrad. Det förhåller sig icke på det sättet, som herrarne tro, att överrevisorerna äro en institution, som egentligen icke uträttar något arbete för att övervaka vad som sker. Inom varje kommission är anställd en särskild överrevisor under vars ledning en hel stab av revisorer varje dag i kommissionerna utföra sin revisionsverksamhet. Till ordförande och ledare av hela revisionsarbetet har statskommisarie Beckman kallats, och för prövning av den författningsenliga förvaltningen har överrevisorerna tvänne kammarrätsrevisorer till sitt förfogande. Det kan ej med fog påstås att överrevisionen saknar sakkunnigt folk vid utövande av sin befattning, och deras befogenhet att ingripa synes mig också vara ganska omfattande. Dessa herrar hålla sammanträden gång på gång, där de icke blott diskutera om siffrorna utan också om skötseln av affärerna i allmänhet.

I otåligheten att få papperen på bordet tror jag, att herrarna icke besinna, vilken omfattning verksamheten har tagit. Herrarna böra väl dock besinna att dessa institutioner egentligen endast äro ungefär två år gamla. Att organisera affärer av sådan omfattning som dessa, är icke något litet arbete. Att där ha begåtts missgrepp, det ha både föregående och den nuvarande regeringen erkänt. Det vill förefalla mig, att den generalrevision, som av interpellanten ifrågasattes, blir vad som skall fälla slutdomen över hela kommissionsarbetet.

Herr Lithander anförde, att i England hade allting gått så bra,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

där hade kommissionerna förstått sig på att stöda företagarverksamheten, både producenterna och distributörerna, men här hade kommissionernas verksamhet i många fall inriktats på att vara återhållande. Jag måste säga, att det är olika förutsättningar för kommissionernas verksamhet i ett land, som behärskar både handeln och produktionen i nästan hela världen och som har i sin hand att bestämma, i vilken omfattning andra nationer skola komma i åtnjutande av vissa förnödenheter, som äro oundgängliga för att hålla produktionen i gång. Det är klart, att med dessa olika utgångspunkter också arbetet måste te sig olika för dem, som skola reglera. Det är en ofantligt mycket lättare uppgift att reglera, där man har något att reglera med, än att reglera bristerna, och vid många tillfällen ha våra kommissioner huvudsakligen haft till uppgift att reglera bristerna. Jag tror, att man får lov att taga detta med vid bedömandet, och tager man det icke med, så vill jag säga, att då är man för blind, äminstone på det ena ögat.

Här har i förbigående särskilt klandrats en åtgärd, som bränslekommissionen vidtog, då den inropade ett antal av 28 hästar eller något däromkring ifrån Gottland. Jag erinrar mig, att för ett halvt år sedan bränslekommissionens dåvarande chef kom upp till mig och meddelade att kronan hade omkring 5,000 hästar, som kronan skulle realisera; han ansåg det önskligt, att bränslekommissionen antingen finge hyra hästar från truppförbanden eller finge köpa några av dessa hästar, som kronan i alla fall skall realisera. En del av kommissionens verksamhet är nämligen inriktad på åkerirörelse, d. v. s. att transportera veden till konsumenterna på samma sätt, som alla övriga vedhandlande tillämpa. Av den relation, som han lämnade mig, kom jag till den uppfattningen, att det skulle vara en fördel, om de av kronan sålunda disponerade hästarna på ett eller annat sätt kunde tagas i anspråk för dessa vedtransporter. Nu känner jag icke personligen till, huruvida de på Gottland inropade hästarna voro kronans hästar eller hästar, som såldes från enskilda ägare, men i alla fall tror jag, att man icke utan vidare kan vara berättigad att klandra kommissionen därför att den har sökt att skaffa sig hästar, med vilka den kunde transportera ut den försålda veden från vedgårdarna till konsumenterna. Ty, mina herrar, att leja hästar här i Stockholm är ingen billig sak. Här får man alltså kalkylera, vilket som ekonomiskt ställer sig fördelaktigast.

Herr Hamrin förutsatte, såsom riktigt var, att jag skulle låta mig angeläget vara att undersöka det köp av ett visst fartyg, som omtalades i den till mig ställda interpellationen. Det är klart, att jag skall låta verkställa undersökning därom, och jag har redan, min plikt likmätigt, remitterat ärendet till bränslekommissionen med begäran att få alla de upplysningar, som kunna lämnas i föreliggande fall. Jag vill nu endast nämna, att det *icke är den nuvarande ledningen av bränslekommissionen, som har handlagt denna påtalade affärs- transaktion.*

Slutligen vill jag i förbigående nämna, att jag har för avsikt att en av de närmaste dagarna tillkalla sakkunniga i syfte att få räkenskapsåret för statsförvaltningen omlagt. Detta endast som en liten

upplysning med anledning av vad som sades av talaren på Stockholmsbanken.

Svar på
interpellation.
(Forts.)

Herr Forssell: Endast några ord för en kort replik! Jag vill säga, att det är motsatsen till ett korrekt referat av vad jag sade, när man gör gällande, att jag för *hela statsförvaltningen* skulle ha påyrkat omläggning nu genast av räkenskapsåret. Jag är väl medveten om, att stora svårigheter möta i den frågan och att vidlyftiga utredningar erfordras för sakens genomförande. Jag har också endast hemställt, huruvida icke en omläggning av räkenskapsåret för *kommissionerna* möjligen skulle kunna tänkas, och det är en väsentligt annan sak. Det är detta som jag uttryckligen har sagt och ingenting annat. Men jag kan icke underlåta att påpeka det egendomliga i att herr statsministern, då det är fråga om att skapa en *bättre* och effektivare, utan den ringaste reservation hänvisar riksdagen till utvägar, om vi kas *otjänlighet* han sedan säger sig vara underkunnig.

Till slut vill jag endast anmärka, att vi nu fått ett av den rätta indignationen präglad uttalande av hans excellens herr statsministern, hur hans ord den 5 juni 1914 skola to'kas. Jag har då blott att konstatera, att hans excellens' så omtalade mästerskap i svenska språkets behandling vid detta tillfälle måtte på ett sorgligt sätt ha svikit honom. Det är det ena. Det andra är att han vid det tillfället — om hans ord inneburo vad han nu säger att de betydde — kommit med ett mycket *opraktiskt* förslag, ty det måste vara påtagligt för var och en, att om en interpellationsdebatt skulle gå till så, att den svarande ministern hade ett skriftligt aktstycke, som 230 medlemmar skulle under debattens gång läsa på det sättet, att de gingo fram till ministerbanken eller att aktstycket cirkulerade, så skulle detta vara synnerligen opraktiskt. Då vore det bra mycket bättre att taga steget fullt ut, och sätta upp ett korrektur av svaret och taga avdrag därav och dela ut detta till de 230 medlemmarna. Men då vore vi ju framme vid den linje, som jag hade ful'goda skäl att tro, att hans excellens herr statsministern avsåg, som han likväl — enligt vad han nu förklarar — icke menat, men till vilken — jag måste vidhålla det — hela sammanhanget, i vilket orden fälldes, och ordalagen själva med stor sannolikhet torde komma att hänvisa även alla framtida läsare av det åsyftade protokollet.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Vid föregående tillfällen, när det har uppkommit debatter av denna art, så har striden stått mellan konsumenter och producenter. Nu har debatten lagts på en annan bog, nu är det våra handlande och tidningsredaktörer, som göra sina attacker på de nu sittande statsråden. Jag får säga, att jag i stort sett anser herr Lithanders interpellation vara rent av en okynnesinterpellation. När vi gång på gång från statsrådsbanken fått upplysning om, att den ena kristidsransoneringen efter den andra skall avvecklas, så torde den få anses onödig. Vi kunna ju knappt öppna en tidning, utan att det står, att nu har

Svar å
interpellation.
(Forts.)

den varan och nu den frigivits. Det måtte väl herr Forssell ha reda på, som är tidningsman. Jag undrar, hur herr Forssell skulle bära sig åt om han nu skulle gå att avveckla dessa saker. Staten har t. ex. nu hand om all spannmål, och den skall räcka detta konsumtionsår, och vi äro fullständigt beroende av detta. Jag undrar, hur herr Forssell med sin stora förmåga skulle ordna det med den saken. Herr Hamrin har s. agit ned på atsk. lligt som kanske innebär oegentligheter, men vi ha ju fått så bestämda löften, man över huvud taget kan fordra, att dessa saker skola avvecklas så fort som möjligt. Jag får lov att säga till herrar grosshandlare, att jag hoppas, att ni i framtiden bli lika måna om svenska folket, som ni ha velat göra gällande här i dag. På jordbrukarhåll ha vi märkt, att oskäligen vinst tagas av dessa herrar under normala tider, men jag hoppas, att efter detta det kanske blir en annan kutym.

Jag får lov att säga, att ehuru herr Forssell tror sig vara en mycket klok och duktig karl, så förefaller mig, som är en enkel bonde, hans anföranden vara mycket simpla. Det finnes snart sagt intet reelt innehåll i vad han säger, utan allt är blott sken, och hela denna debatt anser jag vara blott politik.

Nu har herr Lithander sagt om vårt tillvägagångssätt, att vi i stället skulle gått in på det engelska sättet att handlägga kommissionsväsendet. Ja, det har framkommit nu först under de senaste dagarna, att England har rätt s. g. så bra med sin ransonering, men vi stå ju inför det faktum, att kommissionsväsendet skall avskrivas så fort som möjligt, och då kan det väl icke vara lämpligt, att den nu sittande regeringen skulle kasta sig över och lösa problemet, hur England gått till väga med sin reglering. För övrigt är det ju, såsom påvisats, en himmelsvid skillnad mellan de engelska förhållandena och våra förhållanden.

Det har också påyrkats från många håll att bränslekommissionen skulle avvecklas genast, att auktioner skulle utlysas på veden o. s. v. Jag vill blott säga, att ingen i denna kammare med större nöje än jag skulle se att hela kommissionsverksamheten vore avvecklad, men man får väl ändock taga en smula hänsyn till vanliga affärsmetoder, när man skall sälja veden. Vad tro herrarna, att den skulle betinga för pris, om man lyste ut auktioner i bygderna både här och där, veden är ju på många håll redan framforslad? Man får väl dock lugna sig litet och taga saken en smula kallt.

Nu tror jag icke annat, än att det är ren politik i dessa interpellationer och i dessa debatter, men jag har min stora tillit till det löfte, som man fått från regeringen, och då tycker jag, att man bör kunna lugna sig litet. Det är en så stor apparat att den givetvis icke kan avvecklas på några få dagar, utan man måste giva tillbörlig tid. Tänk blott på, huru den nu sittande regeringen har avpollletterat flera förslag, som kommit från folkhushållningskommissionen, till exempel om tvångsuttagning av kött o. s. v. Nu förstår var och en, även de som starkast pekat på denna sak, att jordbruksministern därvidlag gjorde fullkomligt rätt. Det finnes flera liknande fall, man kan peka på. Om man vill vara ärlig, tror jag

knappast, att man kan lägga regeringen till last några större missgrepp. Att några smärre misstag smyga sig in kan icke hindras, det torde också hava inträffat om det hela lagts i händerna på grosshandlare och tidningsmän.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Häruti instämde herr *Pehrsson* i Bramstorp.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Petersson*: Herr talman! Först nödgas jag säga några ord ännu en gång om sockret, som av herr *Hamrin* har dragits in i debatten och som sedermera också herr *Fabian Månsson* har yttrat sig om. Herr *Fabian Månsson* försökte med en del uppgifter om sockernoteringen på den engelska marknaden bevisa, att herr *Hamrin* skulle haft rätt, när han talade om ett mycket lågt pris på det socker, som vi här i Sverige köpt från Danmark, vilket pris herr *Hamrin* ansåg icke gärna kunde överstiga 60 öre per kg. För min del har jag svårt att finna, att man med den argumentering, som herr *Fabian Månsson* hade, nämligen att sockret i England noterats till ett visst pris, kan komma till det resultat, som herr *Hamrin* gör, nämligen att det socker, vi ha köpt från Danmark, icke kan ha kostat oss mer än det av herr *Hamrin* angivna priset. Det återstår ju att bevisa, att det socker, om vilket vi tala, inköpts i England till detta låga pris och kommit hit för den uppgivna låga kostnaden. Med detta påpekande, att socker kan köpas i England till det och det priset, kan man icke alls bevisa, att också vi kunna köpa till detta pris. Det fordras åtminstone en ytterligare bevisning för den saken. Vi ha olyckligtvis icke haft och ha icke i denna stund samma möjlighet som England att uppträda på den stora världsmarknaden, varken i avseende på socker eller andra varor. Men jag kommer nu till det konkreta fallet, att det danska sockret skulle köpts så billigt av folkhushållningskommissionen och sålts så dyrt hos kommissionen. Jag har skaffat mig litet faktiska uppgifter från dem det vederbör sedan nyss. Det visar sig, att genom förmedling av folkhushållningskommissionen ha från Danmark köpts 3,000 ton socker. De ha icke köpts av folkhushållningskommissionen, men affären har förmedlats av kommissionen, ty det lär vara ganska svårt, och det har för resten icke hittills varit möjligt för enskilda handlande att kunna göra sådana inköp, utan de måste gå genom och förmedlas av statskommissionerna. Sådana äro nu förhållandena. Priset på detta socker var kr. 1:40 för raffinad och 1:20 för pudersocker. Till det priset fingo enskilda affärsmän, som voro med i affären, köpa socker, och folkhushållningskommissionen har förklarat, att den icke tagit ett enda öres avans på denna transaktion, men staten har fått betala resekostnader för de personer, som deltagit i förhandlingar om ifrågavarande sockeraffär. I detta fall synes sålunda herr *Hamrin* ha varit ett stycke bakom verkligheten.

Det kunde ju vara skäl i att något närmare utveckla just situationen i sockerfrågan, som sammanfaller med situationen med avseende på många andra varor. Nu står riksdagen om kort tid i be-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

grepp att fatta ett beslut rörande sockerfrågan för nästa konsumtionsår. Det gäller, om riksdagen vill medverka till och på sina axlar också lägga ansvaret för ett sockerpris i landet, som — man kan icke säga någonting bestämt — med all sannolikhet kommer att ligga högre än det pris, till vilket socker kan importeras inom en nära framtid. Frågan är, om man i förhoppning, att vårt land skall bli tillgodosett med importerat socker till billigt pris, kan ge på båten förhållandena med avseende på den inhemska produktionen. Ja, där står man. Skulle riksdagen nu anse, att risken är för stor i att blottställa landet på detta sätt genom att leva på en oviss förhoppning, och därför besluta, att vi skola gå in på dessa garantier, om vilka det nu är fråga, då kan naturligtvis den dagen komma, när man står upp i kammaren och säger: se här, vi kunna importera socker för 80 å 90 öre eller något sådant, under det vårt socker kostar kr. 1 å 1:10. Men det förstår litet var, som har någon känsla av ansvar, att har man varit med om och medverkat till, att staten fått ikläda sig förpliktelser för att trygga landets och invånarnas försörjning i ena eller andra avseendet, får man rida ut stormen och taga konsekvenserna. Och det är mer än ömkligt, när en man som herr Forssell kan på ett så synnerligen lättvindigt sätt behandla dessa frågor. Ty det får jag säga, att något mera ansvarslost än det, herr Forssell fört fram i avseende på avveckling av kommissionerna, har jag knappast hört i denna kammare, ehuru här förekommit mycket ovederhäftigt tal om kommissionsväsendet. Han ville konstatera, att det icke fanns någon plan för en avveckling och sålunda icke heller någon vilja hos regeringen beträffande denna avveckling. Han förklarade så högtidligt han kunde, att det icke kunde uppbringas från något parti inom riksdagen något slags vilja till, att kommissionerna skulle längre bibehållas. Ansvaret för kommissionernas »missgrepp», som han sade, faller således uteslutande på regeringen och ingen annan.

Om man frågar den svenska riksdagen: vill den svenska riksdagen nu fatta ett beslut och gå in till Kungl. Maj:t med anhållan, att kommissionerna må om 14 dagar vara borta och alla de reglerande bestämmelser, som finnas, likaledes om 14 dagar vara borta, huru blir svaret? Ja, vill den svenska riksdagen med herr Forssell i spetsen fatta detta beslut, så tänker jag, att regeringen, om riksdagen är enig och vill bära följderna och konsekvenserna av ett sådant beslut, för sin del ej skall komma att motsätta sig det. Men herrarna skola komma ihåg, att, när vi tala om dessa avvecklingsförhållanden, så innebär det allvarsamma saker, om man nu i morgon eller om åtta dagar skall skriva av hela tillställningen. Staten har engagerat sig med icke bara tiotals utan hundratals miljoner; i den omfattningen har staten nödgats engagera sig för att skydda sig och folket. Det går inte att bara genom ett lättvindigt resonemang komma ifrån det hela och avkoppla det; så lätt går det icke för sig. Jag tror, att både regeringen och riksdagen få åtskilliga bekymmer för att komma så att säga på flott vatten igen med statskeppet.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Då en representant för Bohuslän här uppträtt å lantmännens vägnar och velat göra gällande, att det vore orätt att söka få reda på, hur det är med kommissionsväsendet, så undras mig egentligen, om han hade fog för en sådan uppfattning. Jag kan för min del åtminstone icke instämma i den mening som han där frambar. Jag tror det skulle vara litet underligt, om lantmännen i det distrikt, som herr Osberg själv tillhör, skulle vilja vara med om ett uttalande i den riktningen. Jag antar fastmer, att man även å deras sida har åtminstone en önskan om att få reda på, hurudan ställningen är inom de olika kommissionerna. Mer och mer kommer det fram, att det verkligen icke är så väl beställt med affärsskötseln inom dessa olika kommissioner, och man kan sannerligen göra den frågan: för vem förmedla egentligen kommissionerna affärrerna?

Jag skall för min del icke inlåta mig något närmare på detta ämne — jag hade för övrigt icke haft för avsikt att inlåta mig i debatten nu — men det förefaller mig, att herr statsministerns svar var ganska svävande och otydligt. Det synes kunna ha varit möjligt att på de direkta frågor, som här blivit framställda och i sammanhang med de uppgifter, vilka omtalas i de promemorior, som kommissionerna blivit avfordrade, ha fått något mera ingående svar angående den verkliga ställningen.

För min del kan jag, som sagt, icke alls i denna interpellation se något okynne. Detta vill jag säga som lantman, och jag tror, att lantmännen i allmänhet äro ganska tacksamma för allt vad de kunna få veta i det hänseendet. Ty sant är, att det icke bara är för herrar köpmän, såsom vi här fått besked om i dag, som kommissionerna varit skadliga, utan de ha varit det på det ekonomiska området säkerligen i lika hög grad för oss lantmän. Och att utmärka det såsom ett okynne, att man vill ha reda på saker och ting, det vill jag såsom lantman med dessa ord hava protesterat emot.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Med anledning av herr statsrådet Peterssons ganska fördomsfria påstående, att jag på något sätt skulle hava gjort mig till tolk för ett krav, att kommissionerna skulle avvecklas »inom fjorton dagar» eller något dylikt, ber jag att få påpeka, att jag naturligtvis icke framställt något sådant yrkande. Jag endast erinrade därom, att i samtliga parti-programmen, i pressen och i kamrarna utan undantag ett yrkande på kommissionernas avveckling så snart som möjligt framstälts och att partierna således icke vilja bära ett moraliskt ansvar för kommissionsväsendets fortsättning utöver den absolut oundgängliga tiden, och att därför regeringen, om kommissionerna fortsätta utöver den tiden, får ensam bära ansvaret. Den avsikten hade jag med mitt yttrande, och det står jag vid.

Jag vill vidare erinra om och påpeka en passus i jordbruksministerns anförande. Han sade först, att det vore ansvarslöst att avveckla kommissionerna just nu eller inom fjorton dagar. Men i nästa andetag tillade han, att, om riksdagen komme med begäran

Svar å
interpellation.
(Forts.)

om en sådan avveckling, så skulle ministären icke dess mindre gå med härpå. Jag måste säga, att i så fall misskänner herr jordbruksministern sin ställning, om han tror sig hava skyldighet att gå med på varje anspråk, som kan framställas av en primitiv demokrati. Jag har således, herr talman, velat på det bestämdaste avvisa den alltigenom oriktiga tolkning jordbruksministern tillåtit sig att giva åt mina ord, en tolkning, som min uttryckliga hänvisning till de uppställda partiprogrammens krav borde gjort komplett omöjlig till och med för herr jordbruksministern.

§ 4.

Herr statsrådet *Thorsson* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 98, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 102, angående utvidgning av länsstyrelsens i Värmlands läns ämbetslokaler m. m.;

nr 103, angående anvisande av medel till uppförande av två bostadshus för tullpersonalen i Mon; och

nr 104, med förslag till förordning angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.

Ifrågavarande propositioner bordlades.

§ 5.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara dels herr *Jeppssons* interpellation angående priserna å konstgödselmedel, dels ock herr *Corneliussons* interpellation angående möjliggörande av export utav nyfångad sill.

§ 6.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:

nr 326 och 327, av herr *Vennerström m. fl.*;

nr 328, och 329, av herr *Hage m. fl.*; och

nr 330, av herr *Werner m. fl.*; samt

till behandling av lagutskottet motionen nr 331 av herr *Thorc.*

§ 7.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtande nr 8 och andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 8.

Efter härpå skedd föredragning av ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 158, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag beträffande statsunderstöd åt den svenska manskörsången, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 9.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, dels ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket;

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av en ny arrendelag m. m.;

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av lagbestämmelser till förhindrande att truster inom livsmedelshandeln och livsmedelsindustrien slå under sig jordbrukarnas berättigade vinst av jordbruket;

nr 10, i anledning av väckt motion angående återinförande av bördsrätt till fastighet å landet; och

nr 11, i anledning av väckt motion om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å handel med fastighet; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Eriksson</i> i Obergå	under 6 dagar fr. o. m. den 24 febr.,
» <i>Borg</i>	» 3 » » 22 »
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» den 22 febr.,
» <i>Andersson</i> i Prästbol	» 4 dagar fr. o. m. den 22 febr.,
» <i>Flognfält</i>	» den 22 febr.,
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 6 dagar fr. o. m. den 22 febr.,
» <i>Hedström</i>	» 5 » » 22 »
» <i>Strömberg</i>	» 4 » » 24 »
» <i>Wickström</i>	» 6 » » 22 »
» <i>Jeppsson</i>	» 2 » » 24 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 4 » » 22 »
» <i>Bäcklund</i>	» 4 » » 22 »
» <i>Norman</i>	» 12 » » 22 »
» <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	» den 22 febr. och
» <i>Adelsvärd</i>	» 14 dagar fr. o. m. den 1 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.17 e. m.

In fiden
Per Cronvall.